

בנק אגוד לישראל בע"מ

דוח מפורט על סיכונים –

גילוי לפי נדבך 3

ומידע נוסף על סיכונים

ליום 30 בספטמבר 2020

בנק אגוד
UNION BANK

	תוכן עניינים
4	רקע
4	עיקרון הגילוי
4	מסגרת הוראות רגולטוריות
4	מידע צופה פני העתיד
6	תחולת היישום
7	יחסים פיקוחיים עיקריים וסקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון
7	יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)
8	גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים (OVA)
9	הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים
13	סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)
14	הרכב ההון
14	הרכב ההון הפיקוחי (CC1)
18	הלימות ההון
18	תכנון ההון ויעדי ההון
21	יחס המינוף
21	השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)
22	יחס המינוף (LR2)
24	סיכון אשראי
24	מידע כללי על איכות סיכון אשראי (CRA)
28	איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)
29	גילוי נוסף בנוגע לאיכות האשראי של חשיפות אשראי (CRB)
37	שיטות להפחתת סיכון אשראי (CRC)
39	שיטות להפחתת סיכון אשראי – סקירה (CR3)
42	סיכון אשראי של צד נגדי
42	גילוי איכותי על סיכון אשראי של צד נגדי (CCRA)
42	ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)
42	הקצאת הון בגין התאמת שערור לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)
43	סיכון שוק
43	ניהול סיכון השוק (MRA)
43	סיכון שוק בגישה הסטנדרטית (MR1)
44	סיכון ריבית בתיק הבנקאי (IRRBB) ובתיק למסחר
44	סיכון מניות
45	סיכון נזילות
45	ניהול סיכון הנזילות
45	יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)
47	התפתחויות מהותיות בחשיפת התאגיד הבנקאי לסיכונים נזילות
48	סיכון תפעולי
48	ניהול הסיכונים התפעוליים
48	מערכות המידע והמחשוב של הבנק
49	ניהול סיכון סייבר ואבטחת מידע
50	המשכיות עסקית – היערכות למצבי חרום
50	סיכונים אחרים
51	סיכון ציוד
51	סיכון משפטי
51	סיכון מוניטין
52	סיכון אסטרטגי
52	סיכון סביבתי
53	תגמול

רשימת טבלאות

- 7..... טבלה 1: יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)
- 13..... טבלה 2: סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)
- 16..... טבלה 3: הרכב ההון הפיקוחי לצורך חישוב יחס ההון (CC1)
- 18..... טבלה 4: השינויים בהון עצמי רוברד 1 בשנת 2020
- 19..... טבלה 5: ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של הבנק ליום 30 בספטמבר 2020:
- 21..... טבלה 6: השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)
- 22..... טבלה 7: יחס המינוף (LR2)
- 28..... טבלה 8: איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)
- 29..... טבלה 9: אשראי לציבור, מאזני – התפתחות האשראי לציבור, נטו, מאזני לפי ענפי משק עיקריים
- 29..... טבלה 10: אשראי חוץ מאזני – ההתפתחות בסעיפים החוץ-מאזניים העיקריים
- 30..... טבלה 11: התפתחות ביתרות הפיקדונות
- 31..... טבלה 12: סיכון אשראי לפי ענפי משק – מאוחד
- 33..... טבלה 13: חשיפות אשראי למוסדות פיננסיים זרים
- 34..... טבלה 14: תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי
- טבלה 15: חובות אשר בוצעה לגביהם דחיית תשלומים במסגרת התמודדות עם נגיף הקורונה, ואשר לא סווגו כחובות בארגון מחדש של חוב בעייתי
- 36.....
- 39..... טבלה 16: שיטות להפחתת סיכון אשראי (CR3)
- 40..... טבלה 17: הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)
- 42..... טבלה 18: ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)
- 42..... טבלה 19: הקצאת הון בגין התאמת שערורן לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)
- 43..... טבלה 20: סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)
- 45..... טבלה 21: יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)
- 46..... טבלה 22: יחס כיסוי נזילות – גילויים נוספים (LIQA)

בנק אגוד לישראל בע"מ ("להלן "הבנק") נוסד בשנת 1951. הבנק הוא תאגיד בנקאי בעל רישיון בנק לפי הוראות חוק הבנקאות (רישוי) התשמ"א - 1981. מניות הבנק רשומות למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב.

לבנק 35 סניפים הפזורים ברחבי הארץ (הכוללים מרכז לבנקאות פרטית). הבנק מספק ללקוחותיו מגוון שירותי בנקאות. בהתאם לנתונים שפורסמו בדוחות כספיים מאוחדים של כלל הבנקים בישראל ליום 30 בספטמבר 2020, הבנק הוא השישי בגודלו במערכת הבנקאית בישראל.

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וכן ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2020, בהקשר של רכישת כל מניות הבנק על ידי בנק מזרחי ביום 30 בספטמבר, 2020 והתקשרות בעסקה למכירת פעילות האשראי ליהלומים של הבנק לקבוצת פנינסולה בד בבד עם השלמת רכישת הבנק, ואירועים נוספים בקשר עם הודעות אלה.

עיקרון הגילוי

הדוח המפורט על הסיכונים כולל מידע כמותי מפורט ומידע איכותי על סקירת הסיכונים ואופן ניהולם. הדוח כולל דרישות גילוי שפורסמו על ידי ועדת באזל, כפי המפורט בנדבך 3 להוראות (להלן: "נדבך 3"), ודרישות הגילוי על הסיכונים המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות גילוי שפורסמו על ידי הפורום ליציבות פיננסית (להלן: "FSF") ודרישות גילוי שפורסמו על ידי צוות משימה לשיפור הגילוי (להלן: "EDTF") שהוקם על ידי המוסד ליציבות פיננסית (להלן: "FSB") לשיפור הגילוי על הסיכונים בתאגידים בנקאיים. בנוסף, במסגרת הגילוי נכללו דרישות גילוי נוספות שנקבעו בהוראות הדיווח לציבור של הפיקוח על הבנקים.

מסגרת הוראות רגולטוריות

הבנק מפוקח על ידי המפקח על הבנקים, אשר מקבל מידע על הלימות ההון של הבנק וקובע את דרישות ההון של הבנק. החל מיום 1 בינואר 2014 הבנק מיישם את הוראות המדידה והלימות ההון המבוססות על הוראות באזל 3 (להלן: "באזל 3"), כפי שפורסמו על ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין 201-211.

הוראות באזל 3 מתבססות על שלושה נדבכים:

- נדבך 1 - כולל את אופן חישוב דרישות ההון המזערי הפיקוחי בגין סיכונים האשראי, הסיכון התפעולי וסיכון השוק.
- נדבך 2 - מתווה את התהליכים הפנימיים בבנק (ICAAP – Internal Capital Adequacy Assessment Process) המשמשים להערכת ההון הנדרש בגין מכלול הסיכונים לרבות אלו שאינם נכללים בנדבך 1 (כגון ריכוזיות אשראי, סיכון ריבית בתיק הבנקאי, סיכון נזילות, סיכונים סליקה ועוד) ובמקביל קיים תהליך סקירה המבוצע על ידי הפיקוח על הבנקים (SREP).
- נדבך 3 - משמעת שוק. נדבך זה קובע את האופן וההיקף של המידע שיוצג במסגרת הדיווח לציבור בדבר הסיכונים שהבנק חשוף אליהם. במסגרת נדבך זה נדרש מתן מידע כמותי ומידע איכותי כדי לאפשר לגורמי השוק להעריך את מידת החשיפה של הבנק לגורמי סיכון.

בנוסף, הבנק מיישם בדוח זה דרישות גילוי המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות גילוי שפורסמו על ידי צוות EDTF ודרישות נוספות שנקבעו על ידי הפיקוח על הבנקים.

מידע צופה פני העתיד

חלק מהמידע המפורט בדוח על הסיכונים, שאינו מתייחס לעובדות ההיסטוריות מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968. תוצאות הבנק בפועל עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע צופה פני עתיד כתוצאה ממספר רב של גורמים, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בחקיקה והוראות גורמי פיקוח, התפתחויות מאקרו כלכליות ובעיקר התפתחויות המשבר הפיננסי העולמי ואי הוודאות הכרוכה בהשלכותיו, אירועים כלכליים חריגים כגון שינויים קיצוניים בריבית, שערי חליפין ואינפלציה, התנהגות המתחרים ושינויים ספציפיים שיפורטו להלן.

מידע צופה פני עתיד מאופיין במילים או בביטויים כגון: "צפי", "אמור", "חזוי", "להערכת הבנק", "בכוונת הבנק", "תחזית", "תכנית", "יעד", "אומדן סיכון", "תרחיש", "תרחיש קיצון", "הערכת סיכון", "קורלציה", "התפלגות", "אנו מאמינים", "צפוי", "חזוי", "מעריכים", "מתכוונים", "מתכננים", "מתעתד", "עשוי להשתנות" "צריך", "יכול", "יהיה" וביטויים דומים להם. השימוש בביטויים צופי עתיד אלו, כרוך בסיכונים ובחוסר וודאות משום שהוא מבוסס על הערכות ההנהלה לגבי אירועים עתידיים אשר עשויים לא להתממש או להתממש בצורה שונה מהצפוי. המידע המוצג להלן נסמך, בין היתר על תחזיות לעתיד בנושאים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ועל תכניות העבודה ותקציב הבנק לשנת 2020. הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הנכלל בדוחות אלה, לרבות בגין השפעת נסיבות או אירועים שיקרו לאחר פרסום הדוחות על מידע כאמור.

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2020, בהקשר של רכישת כל מניות הבנק על ידי בנק מזרחי ביום 30 בספטמבר, 2020 והתקשרות בעסקה למכירת פעילות האשראי ליהלומים של הבנק לקבוצת פנינסולה בד בבד עם השלמת רכישת הבנק, ואירועים נוספים בקשר עם הודעות אלה.

בנק אגוד לישראל בע"מ אינו מחזיק בחברות בנות בנקאיות, לאור זאת הדרישות של הפיקוח על הבנקים, לרבות הוראות באזל 3, מיושמות ברמה מאוחדת בלבד.

ככלל, דרישות ההון של הבנק מבוססות על הדוחות הכספיים המאוחדים שלו, הערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים והנחיותיו.

על פי כללי החשבונאות המקובלים, חברות בנות הנשלטות במישרין או בעקיפין על-ידי הבנק מאוחדות בדוחות הכספיים, בעוד שלמטרות פיקוח על הון, חלים לעתים כללי איחוד שונים. יחד עם זאת, ליום 30 בספטמבר 2020, לא קיימים הבדלים בין בסיס האיחוד לפי כללי החשבונאות ובסיס האיחוד הפיקוחי למטרות הלימות הון.

לא קיימים איסורים או מגבלות משמעותיות כלשהן על העברת כספים או הון פיקוחי בתוך הקבוצה. לפרטים נוספים בדבר חברות מוחזקות עיקריות של הבנק ראה ביאור 14 בדוחות הכספיים לשנת 2019 ומידע נוסף בפרק חברות מוחזקות עיקריות בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 בספטמבר 2020.

יצוין, כי מתכונת הגילוי של דוח זה הותאמה לדרישות הוראות הדיווח לציבור 651 – "דרישות הגילוי של נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים".

יחסים פיקוחיים עיקריים וסקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון

גילוי על פי נדבך 3

יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)

טבלה 1: יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)					
ד	ג	ב	א	30.9.2020	על בסיס מאוחד, ליום:
30.9.2019	31.12.2019	31.3.2020	30.6.2020		הון זמין
2,737	2,703	2,430	2,516	2,420	1 הון עצמי רובד 1 ¹
2,626	2,600	2,336	2,432	2,345	א1 הון עצמי רובד 1, לפני השפעת הוראות מעבר
2,737	2,703	2,430	2,516	2,420	2 הון רובד 1 ¹
2,626	2,600	2,336	2,432	2,345	א2 הון רובד 1, לפני השפעת הוראות מעבר
3,533	3,513	3,241	3,331	3,213	3 הון כולל 1 ¹
3,399	3,387	3,124	3,225	3,137	א3 הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר
נכסי סיכון משוקללים					
25,468	25,187	24,421	24,310	24,165	4 סך הכל נכסי סיכון משוקללים (RWA)
יחסי הלימות הון					
10.75%	10.73%	9.95%	10.35%	10.01%	5 יחס הון עצמי רובד 1
10.31%	10.32%	9.57%	10.00%	9.70%	א5 יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון לפני יישום השפעת הוראות המעבר
10.75%	10.73%	9.95%	10.35%	10.01%	6 יחס הון רובד 1
10.31%	10.32%	9.57%	10.00%	9.70%	א6 יחס הון רובד 1 לרכיבי סיכון לפני יישום השפעת הוראות המעבר
13.87%	13.95%	13.27%	13.70%	13.30%	7 יחס הון כולל
13.35%	13.45%	12.79%	13.27%	12.98%	א7 יחס הון כולל לרכיבי סיכון לפני יישום השפעת הוראות המעבר
9.38%	9.39%	8.41%	8.41%	8.42%	א11 יחס הון עצמי רובד 1 הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ²
1.37%	1.34%	1.54%	1.94%	1.59%	א12 יחס הון עצמי רובד 1 זמין, מעבר לנדרש על ידי המפקח על הבנקים
יחס המינוף					
44,329	45,089	46,083	47,087	48,076	13 סך החשיפות (במיליוני ש"ח)
6.17%	5.99%	5.27%	5.34%	5.03%	14 יחס המינוף (באחוזים)
5.92%	5.77%	5.07%	5.16%	4.88%	א14 יחס המינוף, לפני השפעת הוראות מעבר (באחוזים)
יחס כיסוי נזילות					
9,982	10,022	10,980	13,074	14,535	15 סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה
7,788	7,721	8,021	8,821	9,811	16 סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים
128%	130%	137%	148%	148%	17 יחס כיסוי נזילות (באחוזים) ³

1. נתונים בכל הקשור ליחס הלימות ההון ויחס המינוף כוללים התאמות בגין תכנית התייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקח על הבנקים מיום ה-12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן - התאמות בגין תכנית התייעלות). אשר אושרו על ידי הפיקוח על הבנקים. לפרטים נוספים ראה פרק הלימות ההון.

2. ככלל יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש יחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם 9% ו-12.5% בהתאמה. ליחסים אלה נוספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח. עם זאת, בהתאם להוראות השעה בדבר התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה, החל מחודש מרץ 2020 יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש יחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם 8% ו-11.5% בהתאמה, וכן לא תחול דרישת ההון הנוספת בשיעור של 1% על הלוואות לדיור שאושרו החל מתחילת תוקפה של הוראת השעה (19 במרץ 2020) ועד תום תוקף ההוראה. למועד פרסום הדוחות הוראת השעה חלה עד ליום 31 במרץ 2021. לאור האמור לעיל, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש יחס ההון הכולל המזערי הנדרש למועד הדיווח הינם 8.42% ו-11.92%, בהתאמה.
3. יחס כיסוי הנזילות מוצג במונחים של ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון המדווח.

גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים (OVA)

גילוי על פי EDTF

פעילותו העסקית של הבנק כרוכה בסיכונים אשראי, סיכונים שוק, סיכונים נזילות, סיכונים תפעוליים ובכללם סיכונים משפטיים, סיכונים ציות וכן סיכונים מוניטין וסיכונים אסטרטגיים.

מדיניות ניהול הסיכונים של הבנק מכוונת לעמידה ביעדים האסטרטגיים והעסקיים שנקבעו, כל אלו, תוך הטמעת תרבות ניהול הסיכונים ובקרתם. מדיניות ניהול הסיכונים מסייעת לבנק לממש את יעדיו אלה, תוך הגדרת סוגי הסיכונים והיקפם, ועמידה בתיאבון וסיבולת הסיכון שנקבעו על ידי הדירקטוריון. לצורך זה מופעלים מערכות דיווח ומנגנוני פיקוח ובקרה מתאימים.

לפירוט אודות מטרות ומדיניות ניהול הסיכונים בסיכונים השונים, ראה פרקים סיכון אשראי, סיכון שוק, סיכון ריבית בתיק הבנקאי וסיכון מניות.

הערכת הבנק בדבר השפעת גורמי סיכון

תשעת החודשים הראשונים של שנת 2020 התאפיינו בהתפשטות נגיף הקורונה אשר הובילה למשבר כלכלי עולמי המלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. בהעדר חיסון יעיל בהפצה נרחבת ו/או תרופה יעילה, דרך ההתמודדות עם הנגיף כוללת הקפדה על כללי ריחוק חברתי, לרבות סגר שני הן בארץ והן ברחבי מדינות באירופה, דבר אשר משליך באופן משמעותי על הכלכלה העולמית והמקומית, ובהתאם לכך תתכן השפעה מהותית על עסקי הבנק לרבות בגין עלייה בסיכון האשראי של לווים וקשיי נזילות של לווים, בין היתר על רקע עלייה בשיעורי האבטלה וההאטה בפעילות הכלכלית. הבנק דואג לבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק ובסיכון האשראי של הלווים ומקפיד על ניהול סיכונים שוטף והדוק וניטור מוקדי הסיכון בתיק האשראי תוך מעקב אחר לקוחות שהוגדרו בסיכון ו/או מושפעים מהמשבר.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה עורך תרחישי קיצון אחידים בהתאם לדרישת הפיקוח על הבנקים.

נכון ליום 30 בספטמבר 2020 הערכת סיכון האשראי נותרה ללא שינוי (בינונית). לטבלת הערכת גורמי הסיכון בבנק ראה בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 בספטמבר 2020.

הממשל התאגידי בתהליך ניהול הסיכונים בבנק

גילוי על פי EDTF

תהליכי ניהול הסיכונים והלימות ההון בבנק מוסדרים ומפוקחים באמצעות הדירקטוריון וועדותיו, מנכ"לית הבנק וההנהלה, ועדות ההנהלה, האגפים העסקיים יוצרי הסיכון, אגף בקורות וניהול סיכונים, אגף כספים, האגף לייעוץ משפטי, אגף משאבים והביקורת הפנימית.

המבנה הארגוני של ניהול הסיכונים

לתרשים המבנה הארגוני של ניהול הסיכונים בבנק ראה בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

לפרטים נוספים בעניין אופן יישום הממשל התאגידי בתהליך ניהול הסיכונים בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

לעניין גישת הבנק לניהול הסיכונים ותרבות ניהול הסיכונים המיושמת בבנק, לנוכח התפשטות הקורונה הבנק נקט בשורה של תהליכים ואמצעים בהתאם לדרישת הרשויות במסגרת זו, לרבות שמירה על בטיחות ובריאות העובדים, מעבר לעבודה מרחוק והתמקדות במתן פתרונות דיגיטליים התומכים בהמשך פעילות לקוחות הבנק ועובדיו. הבנק מיישם בעת משבר הקורונה את תרבות ניהול הסיכונים בדומה למצב שגרה, עם ההתאמות הנדרשות, לרבות בהתאם להקלות בנק ישראל.

חברי ההנהלה ונושאי משרה בכירה

להלן השינויים שחלו לעומת המתואר בדוח השנתי לשנת 2019 בעניין חברי ההנהלה ונושאי משרה:

א. ביום 1 באפריל החל מר אילן ישעיהו לכהן כמ"מ ראש אגף בקורות וניהול סיכונים ומנהל הסיכונים הראשי בבנק במקום הגב' שירה רדובן.

ב. ביום 6 באפריל 2020 החלה הגב' חדוה פדלון לכהן כמבקרת הפנימית הראשית של הבנק במקום ד"ר עקיבא שטרנברג.

ג. ביום 30 ביוני 2020, סיים מר ארנון זית את תפקידו כראש אגף כספים, והחל מיום 1 ביולי, 2020 מכהן מר דניאל סמידוברסקי כראש אגף כספים בבנק במקום מר ארנון זית.

הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים

פעילותו העסקית של הבנק כרוכה כאמור בסיכונים: סיכוני אשראי, סיכוני שוק, סיכוני נזילות, סיכונים תפעוליים (לרבות סיכוני IT, סייבר ואבטחת מידע, סיכונים משפטיים וסיכוני ציות), וכן סיכוני מוניטין וסיכונים אסטרטגיים. בהתאם למדיניות ניהול הסיכונים בבנק מבוצע כאמור מעקב הדוק אחר כלל הסיכונים אליהם חשוף הבנק, כמפורט במסמך זה.

בנוסף הבנק מבצע מעקב הדוק אחר ההתפתחויות בשווקים, בנתונים מאקרו כלכליים וברגולציה וחקיקה שחלים או עשויים להשפיע על הבנק ואשר יחד עם האסטרטגיה העסקית ותמהיל הפעילות הקיים עשויים לחשוף את הבנק לסיכונים משמעותיים.

להלן יפורטו סיכונים פרטניים מהותיים שהינם סיכונים מובילים ומתפתחים אשר הבנק מזהה ונערך לניטורם, הפחתתם וניהולם:

התפשטות נגיף הקורונה

תשעת החודשים הראשונים שנת 2020 התאפיינה בהתפשטות נגיף הקורונה אשר הובילה למשבר כלכלי עולמי המלווה בחוסר וודאות משמעותי לגבי אורכו ומידת השפעתו. נוכח התפשטות וירוס הקורונה, ננקטו וצפויים להמשיך ולהינקט על ידי ממשלות בעולם ועל ידי ממשלת ישראל צעדי התגוננות שונים, הכוללים, בין היתר, השבתה של חלקים נרחבים מהמשק, הגבלות על הפעלת עסקים וכן התקבלו ועשויות להתקבל החלטות בעניין הפחתת ריבית על ידי בנקים מרכזיים ברחבי העולם. במהלך הרבעון השני של שנת 2020, בשל צעדי התגוננות שנקטה ממשלת ישראל, בדומה לממשלות בעולם, חלה התמתנות בקצב התפשטות נגיף הקורונה בישראל ובמדינות רבות בעולם.

במהלך הרבעון השלישי, לצד החזרה ההדרגתית של המשק לשגרה חלה עליה במקרי התחלואה ועל רקע התפרצות גל שני של מגיפת הקורונה, ננקטו על ידי ממשלת ישראל בשלהי הרבעון השלישי צעדי התגוננות הכוללים, בין היתר, הטלת סגר זמני, הפסקת חלקים משמעותיים מן הפעילות הכלכלית והגבלות על פעילות עסקים.

אירועים אלו הביאו להתכווצות בפעילות המשק בישראל אליו חשופה פעילות הבנק וצפויות להם השלכות על עסקי הבנק, תוצאותיו הכספיות ורווחיותו במהלך שנת 2020 ויתכן שגם לאחר מכן. זאת בין היתר בשל עליה בסיכון האשראי וקשיי נזילות של לווים, שיכולים להוביל לגידול בהוצאות להפסדי אשראי, ירידה בהכנסות המימון וירידות בשערי נכסים סחירים העלולות להשפיע מהותית על קרן ההון של הבנק ועל רווחיותו – השפעה שתמותן במידה חלקית על ידי קיטון בהתחייבויות האקטואריות של הבנק בגין זכויות עובדים.

הבנק אינו יכול לאמוד באופן מלא בשלב זה את ההשפעה העתידית של מגיפת הקורונה והיקפה, התלויה בין היתר, במשך אירוע התפשטות המגיפה, במועד מציאת חיסון, בצעדים שינקטו על ידי ממשלות ורגולטורים להתמודדות איתה, בהתפתחויות בשווקים ובהיקף השפעות כל אלו על הפעילות המשקית לגביה קיים בשלב זה חוסר ודאות.

הבנק מקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים הדוק ובחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות שלו, ככל שיידרש. גישת ניהול הסיכונים של הבנק הותאמה בעת זו במטרה להתמודד עם הסיכונים והאתגרים שנובעים כתוצאה מהתפרצות הנגיף. בפרט, הבנק נקט ונוקט צעדים להתמודדות עם השלכות מגיפת הקורונה על מנת לאפשר המשך פעילותו התקינה, לרבות המשך מתן שירותים בנקאיים ללקוחותיו בסניפים ובערוצים הישירים, בין היתר, תוך עבודה מרחוק ופיצול צוותים חיוניים לעבודה באתרים נפרדים, וכן עבודה בשיטת הקפסולות בהתאם לעקרונות תכנית ההמשכיות העסקית של הבנק ולנדרש על פי הוראות והנחיות של הרגולטורים השונים, מתוך מטרה לשמור על בטיחות ובריאות עובדיו ולהבטיח המשכיות השירות לציבור לקוחותיו.

התפשטות נגיף הקורונה, צעדי התגוננות הננקטים והמשבר הכלכלי העולמי הנגזר מכך, הובילו בין היתר גם להתגברות כלל עולמית, לרבות בישראל, של סיכון הסייבר. ואכן, בעולם נצפית התגברות אירועי תקיפה והונאה המנצלים את משבר הקורונה, ובפרט על רקע המגמות הבאות: עלייה בהיקף העבודה מרחוק, אשר מרחיבה את מעטפת התקיפה הפוטנציאלית; עליה בהיקף ניסיונות דיג הלקוחות, התגברות אירועי הונאה המנצלים את החשש האנושי סביב התפשטות הקורונה, העשויה לעודד גורמים עוינים להוציא לפועל תקיפות כנגד ארגונים.

בנק ישראל הנחה את התאגידים הבנקאיים במכתבו מיום ה-6 באפריל 2020 לבחון את נושא התגברות איומי הסייבר בעקבות התפשטות נגיף הקורונה, ובדגש על התרחבות העבודה מרחוק. הבנק בחן את התגברות סיכוני הסייבר, ונקט בשורה של צעדים לחיזוק ההגנה. למידע נוסף אודות טיפול הבנק בסיכון סייבר ואבטחת מידע ראה פרק ניהול הסיכונים התפעוליים בהמשך דוח זה.

הבנק עוקב אחר השלכות השפעות מגיפת הקורונה על הסיכונים השונים הקשורים בפעילות הבנק ונערך בהתאם להתפתחויות.

למידע נוסף בעניין השפעת התפרצות וירוס הקורונה ראה בין היתר:

- פרק ניהול סיכוני אשראי, בהמשך וכן גילוי על סיווג האשראי הבעייתי בדוח הדירקטוריון וההנהלה
- גילוי על התפתחות החשיפות בהתאם לענפי המשק
- ביאור 13 לדוחות הכספיים, בנושא מידע נוסף על סיכון אשראי, אשראי לציבור והפרשה להפסדי אשראי
- ביאור 8 לדוחות הכספיים, בנושא הלימות הון, מינוף ונזילות לפי הוראות המפקח על הבנקים

- התפתחויות בשווקים הפיננסיים בפרק סיכומי שוק בהמשך דוח זה
- השפעה על נזילות הבנק בפרק סיכון הנזילות בהמשך דוח זה
- השפעה על סיכון תפעולי וסייבר כתוצאה מהרחבת פעילות העבודה מרחוק ראה פרק ניהול הסיכונים התפעוליים בהמשך דוח זה.

האמור בדיווח זה הינו מידע צופה פני עתיד, כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 אשר מבוסס, בין היתר, על הערכות ואומדנים של הבנק נכון למועד דיווח זה ובהתחשב בעובדה לפיה קיים חוסר וודאות לגבי היקפו ומשכו של משבר הקורונה והצעדים שניקטו להתמודדות איתו. אלו עשויים להשתנות מעת לעת, אשר אינם בשליטת הבנק, וקיים חוסר וודאות ביחס להשלכותיהם על שוקי ההון והכלכלה בישראל ובעולם.

מיזוג הבנק עם בנק מזרחי-טפחות

לעניין רכישת כל מניות הבנק על ידי בנק מזרחי ביום 30 בספטמבר, 2020 והתקשרות בעסקה למכירת פעילות האשראי ליהלומים של הבנק לקבוצת פניסולה בד בבד עם השלמת רכישת הבנק – ראה פרק "התפתחויות ושינויים מהותיים בבנק" בדוח ההנהלה והדירקטוריון ליום ה-30 בספטמבר 2020.

יחסי עבודה עם ועדי העובדים והנהלה

קיים סכסוך עבודה פתוח שעליו הכריזו ועדי העובדים בשנת 2017 על רקע מיזוג הבנק. לעניין זה ולעניין התפתחויות ביחסי עבודה בבנק ראה גם באור 16 ד. בתמצית הדוחות הכספיים. לאור זאת קיים סיכון להתגברות עיצומי העובדים וקיים חשש לעזיבת עובדים, יציין כי בשבועות האחרונים מתנהל משא ומתן עם ועדי העובדים במטרה להגיע להסכם קיבוצי בנושא פרישה וקליטת עובדים בבנק מזרחי טפחות

מיקור חוץ

לבנק התקשרות מהותית רבת שנים עם לאומי בהתאם להסכם שנחתם ביום 2 בספטמבר 2001 והוארך מעת לעת, בנוגע למתן שירותי מחשוב ותפעול לחלק ניכר ממערכות הליבה הבנקאיות בשיטה של מיקור חוץ, שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016 (והוארכה כמפורט להלן) ("להלן "ההסכם"). ממועד זה החלה תקופה של שלוש שנים המוגדרת כ"פרויקט סיום ההתקשרות" וזו הוארכה ביום 29 במרס, 2018 בהתאם להצעת לאומי עד ליום 30 ביוני, 2021 ("תקופת הפרדות"). בהתאם לאישור דירקטוריון הבנק מיום 12 במאי 2020, התקשר הבנק עם לאומי בתוספת להסכם (להלן "התוספת"). ובמקביל החליט שלא להמשיך בפרוייקט החלפת מערכות המחשוב של הבנק שנבחן על ידו. בהתאם לתוספת זו נקבעו בין הצדדים, בין היתר, ההסכמות הבאות:

תוקפו של ההסכם יוארך עד ליום 31 בדצמבר 2022 (להלן: "תום תוקף התוספת") ותוספת זו תחול רטרואקטיבית החל מיום 1 בינואר 2020.

ככל שלא יתקיים מיזוג של הבנק עם בנק מזרחי טפחות בע"מ (להלן: "בנק מזרחי") עד ליום 31 בדצמבר 2020, תינתן לבנק האופציה להאריך את תוקפה של התוספת בשנה נוספת עד ליום 31 בדצמבר 2023 (להלן: "האופציה הקצרה"). בנוסף, ככל שלא יתקיים מיזוג של הבנק עם בנק מזרחי עד ליום 31 בדצמבר 2021, תינתן לבנק האופציה להאריך את תוקפה של התוספת בעשר שנים עד ליום 31 בדצמבר 2032 (חלף שנת הארכה אחת בהתאם לאופציה הקצרה ובכפוף לכך שמומשה האופציה הקצרה) (להלן: "האופציה הארוכה"), הכל בכפוף לקיומם של התנאים למימוש האופציות כפי שנקבעו בין הצדדים במסגרת התוספת.

לבנק לא תהיה זכות להפסיק את ההתקשרות לפני מועד תום תוקף התוספת או לפני מועד תום תקופת הארכה הרלוונטית (במקרה של מימוש האופציה/ אופציות שהוענקו לו), ואולם במקרה בו יממש הבנק את האופציה הארוכה יהיה הבנק רשאי להודיע ללאומי עד ליום 31 בדצמבר 2024 על קיצור תקופת ההסכם, ובמקרה זה יסתיים ההסכם ביום 31 בדצמבר 2028 והבנק ישלם ללאומי פיצוי מוסכם בסכום "התשלום הבסיסי" כמשמעו להלן, עבור שנה נוספת.

הבנק יהיה זכאי לקבל מלאומי בהתאם לתוספת את היקף השירותים השוטפים ורמת השירות כפי שניתנו לבנק ביום 31 בדצמבר 2016, טרם תחילת תקופת הפרדות בין הצדדים (להלן: "השירותים השוטפים"). לאומי יספק לבנק את השירותים השוטפים בתקופת התוספת על פי עקרון ה follow me, קרי – על פי כלל לפיו פיתוחים שיפתח לאומי עבורו (החלפת מערכות ותשתיות) יפותחו במקביל עבור הבנק, בכפוף להוראות ההסכם, ולצורך כך ינקוט הבנק בכל פעולה שתידרש על מנת להטמיע את המערכות או התשתיות החדשות (להלן: "מנגנון ה- follow me").

התמורה שישלם הבנק בעבור השירותים השוטפים (להלן: "הסכום הבסיסי") תהיה בסכום של 125 מיליון ש"ח בגין שנת 2020 ובסכום של 135 מיליון ש"ח לשנה בגין השנים 2021-2023 במקרה בו ההסכם יסתיים בתום תוקף התוספת, או בתום תקופת האופציה הקצרה לפי העניין. ככל שהבנק יממש את האופציה הארוכה תעמוד התמורה עד לשנת 2022 על סך של 125 מיליון ש"ח לשנה ולאחר מכן על סך של 120 מיליון ש"ח לשנה. התמורה תוצמד אחת לשנה לפי מנגנון הצמדה שסוכם בין הצדדים בהסכם. כן הובהר בהסכם כי הסכום הבסיסי אינו כולל עלויות ייחודיות של יישום והתאמות של מנגנון ה- follow me עבור הבנק שיתווספו לסכום הבסיסי ויחולו על הבנק.

תוקף התוספת הותנה בקבלת חוות דעת מעודכנת ביחס לתחולת פטור רשות דיני התחרות למיזמים משותפים, העומדת בכללי ה self-assessment המאשרת כי אין מניעה להמשך מתן השירותים על ידי לאומי לפי ההסכם או בקבלת אישור רשות התחרות לכך בלוחות הזמנים הקבועים בתוספת. ביום 26 במאי 2020 התקבלה חוות דעת מעודכנת ביחס לתחולת פטור רשות דיני התחרות למיזמים משותפים, העומדת בכללי ה self-assessment המאשרת כי אין מניעה להמשך מתן השירותים על ידי לאומי לפי התוספת. זאת לאחר שרשות התחרות אישרה לב"כ הבנק כי היא אינה מבקשת כי התוספת תוגש לאישורה, וכי הצדדים רשאים לבצע בדיקה עצמית של התוספת ומידת התאמתה לדיני התחרות. בכך התקיים התנאי המתלה לתוקף התוספת כפי שנקבע בין הצדדים.

התקשרות הבנק עם לאומי בתוספת להסכם המחשוב והתפעול הנ"ל צפויה להגדיל את הוצאות המחשוב של הבנק (שהיו כ- 200 מיליון ש"ח בשנת 2019) בשיעור של כ- 20%.

לפרטים נוספים בעניין הארכת הסכם המחשוב והתפעול שנחתם עם לאומי, ראה דוח ההנהלה והדירקטוריון ליום ה-30 בספטמבר 2020.

הסיכון האסטרטגי

עקב רכישת הבנק על-ידי בנק מזרחי-טפחות, הוסרה אי הוודאות לגבי עתידו של הבנק והסיכון האסטרטגי של הבנק פחת. הבנק נערך לפעול בהתאם לתכניות העבודה שיגובשו, תוך התחשבות בתהליך המיזוג. בהתאם לכך, הופחתה רמת הסיכון האסטרטגי.

נוכח הארכת הסכם המחשוב עם בנק לאומי, לפחות עד ליום 31 בדצמבר 2022 אי הוודאות שהיתה כרוכה במציאת פתרון להמשך קבלת שירותי מחשוב מלאומי – הוסרה.

במסגרת מאמצי הבנק לצמצם את הסיכונים, ביום 29 בנובמבר 2018 אישר דירקטוריון הבנק עקרונות לתכנית פעולה להתייעלות שמטרתה הינן, בין היתר, להגדיל את יחסי ההון של הבנק, כך שבמהלך שנת 2019 יחס הלימות ההון הראשוני של הבנק לא ירד מרמה של 10.3%, תוך שמירת יציבות הרווחיות והתשואה. בנוסף, החליט דירקטוריון הבנק על עליה ביחס הנזילות הכולל (LCR) ב-10 נק' אחוז, לתיאבון וסיבולת של 120% ו-115%, בהתאמה. בעקבות משבר הקורונה הועלו התיאבון והסיבולת ל-130% ו-120% בהתאמה.

יחד עם זאת, כחלק מהצעדים של הפיקוח על הבנקים להתמודדות עם משבר הקורונה, ביום 31 במרץ 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה)" ("הוראת השעה") אשר לפיו נדרש הבנק לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 8% (לעומת 9% לפני השינוי), וביחס הון כולל מזערי של 11.5% (לעומת 12.5% לפני השינוי). דרישות הון אלה יהיו בתוקף למשך שישה חודשים ורשאית המפקחת, באישור הנגיד, להאריך את תוקף הוראת השעה בשישה חודשים נוספים. ביום 16 בספטמבר 2020 פרסם בנק ישראל חוזר המאריך את תוקפה של הוראת השעה עד ליום 31 במרס 2021 (תום תוקף ההוראה). תוקף ההקלה ביעדי ההון יהיה עד תום 24 חודשים מתום תוקף ההוראה, ובלבד שיחסי ההון של התאגיד הבנקאי לא יפחתו מיחסי ההון במועד תום תוקף ההוראה או יחסי ההון המזעריים שחלים על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם.

לאור זאת, ובהתאם להוראת השעה, החליט דירקטוריון הבנק ביום 30 באפריל 2020 לעדכן את יעדי הלימות ההון של הבנק כך שיחס הון עצמי רובד 1 לא יפחת מ-9.3% (חלף 10.3%).

סיכון טכנולוגיות המידע והסייבר

ההתפתחות והחדשנות הטכנולוגית משפיעות על האופן בו בנקים מנהלים את עסקיהם ועל האופן בו הם מתקשרים עם לקוחות, ספקים ושותפים. קצב השינויים המהיר, החדשנות, קישור של מערכות מידע ותיקות של התאגיד הבנקאי לתשתיות מחשוב מודרניות ופתוחות, כמו גם התלות הגוברת בשירותי מחשוב המסופקים על ידי צדדים שלישיים, יוצרים כר נרחב להיווצרות חולשות במערכי ההגנה של התאגיד הבנקאי. מנגד חל גידול בעוצמת איומי סייבר ואבטחת מידע, מבחינת היקפם, גורמי האיום תחום זמינות כלי התקיפה. זהו הסיכון הלא פיננסי המהותי ביותר אליו חשופים הבנקים. תקיפת סייבר על מערכות IT ואתרי הבנק, עלולה לגרום לפגיעה ביכולת להמשיך לספק שירות, לגרום עיכוב במתן שירות, לגרום לגניבת נתוני הלקוחות, כמו גם לפגיעה אפשרית בהם ופגיעה במוניטין הבנק ובאמון הציבור ביחס ליכולתו לנהל את נכסי הלקוחות באופן נאות, ולייצר חשיפות משפטיות. איומי הסייבר מתאפיינים, בין היתר, בהתפתחות שוטפת, בתחום ובמורכבות של ההתקפות על מערכות מחשוב, בהעצמת הנזק הפוטנציאלי ובקושי בזיהוי התקפות אלו והגורמים המבצעים את התקיפות. בשנים האחרונות חל גידול במספר ובעוצמת ניסיונות תקיפה מסוגים שונים, ובכלל זה התקפות סייבר על מערכות מידע של ארגונים עסקיים, ארגונים פיננסיים ואחרים, שנועדו להשיג גישה לא מורשית למערכות ממוחשבות על מנת לבצע שימוש שלא כדין בנכסים או במידע רגיש, חבלה במידע או שיבושים בפעילות ועוד. על כן, הבנק נדרש לתת דגש מיוחד ולנקוט בצעדים הדרושים לצורך ניהול אפקטיבי של הגנת הסייבר ואבטחת המידע (להלן "הגנת הסייבר") תוך התאמה לדינאמיות של תחום זה. יתרה מכך, מיקור חוץ של מערכות הליבה בלאומי חושף את הבנק גם לסיכונים הסייבר בלאומי ולארגונים ייחודיים בתחום הגנת הסייבר בהערכות השוטפת וביצירת ממשקי עבודה מתאימים.

בנושא התגברות סיכונים סייבר בדגש על העבודה מרחוק עקב משבר הקורונה, ראה התייחסות בפרק ניהול הסיכונים התפעוליים בהמשך דוח זה.

סיכונים נוספים

- במסגרת תהליכי ניהול הסיכון ההתנהגותי (conduct risk), הבנק מנהל את עסקיו תוך הקפדה על דרישות הדין וערכי ההגיונות, בין היתר במסגרת התנהלותו היומיומית מול לקוחותיו ובכלל זה תוך בחינת התאמת ההצעות הניתנות להם לצרכיהם וכן, בסיוע בקבלת החלטות נבונות כלולים ובקידום האינטרסים שלהם בתהליך זה.
- במסגרת טיפולו השוטף בסיכונים הציות, נוקט הבנק בצעדים למזעור סיכונים חוצי גבולות וסיכונים הנובעים מחקיקת ה-FATCA וה-CRS, בפעילותו מול לקוחותיו בעלי תושבות מס זרה, לרבות סיכונים הנובעים מאי-ציות לחוקי המס בישראל. בהתאם לתקן ה-CRS (בתוקף מינואר 2019), נדרש הבנק לבדוק, לזהות ולדווח אודות חשבונות פיננסיים של תושבים זרים בעלי תושבות מס שאינה ארה"ב. במסגרת התקנות נדרש הבנק לדווח רטרואקטיבית לגבי השנים 2017 ו-2018 (עד ל-23 ביוני 2019 ו-8 בספטמבר 2019, בהתאמה). דיווח זה נעשה על סמך הצהרות שהתקבלו בעבר מהלקוחות ביום 23 ביוני 2019 העביר הבנק את הדיווח בגין שנת 2017 וביום 8 בספטמבר 2019 את הדיווח בגין שנת 2018 לרשות המיסים בישראל, במסגרתם דווחו כ-4,000 חשבונות. בחודש פברואר 2020 נשלחו כ-1,000 מכתבים ללקוחות, שלא דווחו בשנתיים האחרונות, ואשר נדרש לדווח עליהם במסגרת הדיווח לשנת 2019, במהלך ספטמבר 2020. (יובהר כי בהתאם לתקנות נדרש לשלוח מכתבים ללקוחות אחת לשנתיים, לכן לקוחות שקיבלו מכתב בגין הדיווח לשנת 2018, לא נדרשים לקבל מכתב יידוע נוסף השנה). היחידה מפיצה ועוקבת אחר מבצעי הטיוב הקבועים בתקנות ה-CRS, אשר מחויבים להסתיים, בהתאם לרגולציה, עד סוף השנה. לאחרונה הודיעו הן ה-IRS האמריקאי והן ארגון ה-OECD, שמועד הדיווח שעד אליו על רשויות המיסים במדינות השונות לשלוח אליהם את הדיווחים, נדחה ל-31 בדצמבר 2020. לאור זאת, ובהתאם לעדכון שהתקבל מאיגוד הבנקים, עוסקים כרגע אנשי האוצר עם אנשי רשות המיסים בתיקונים הנדרשים בחקיקה בישראל על מנת לבצע את הדחיית המקבילות. דהיינו, מועד הדיווח הרגולטורי בגין תקנות ה-FATCA וה-CRS צפוי להידחות מחודש ספטמבר למועד מאוחר יותר ברבעון הרביעי של השנה. יובהר כי חרף דחיית מועדי הדיווח על ידי ה-IRS וה-OECD ממשתלת ישראל תיקנה את מועדי הדיווח החלים על הבנקים רק בחודש אוקטובר 2020, כאשר מועדי הדיווח המחייבים בחקיקה, הינם במהלך חודש ספטמבר לכל שנה קלנדרית. הבנק העביר את דיווחיו לרשות המיסים במהלך חודש ספטמבר, כפי הנדרש בחקיקה.
- תחום הקמעונאות הוגדר כמנוע הצמיחה המרכזי בשנים האחרונות, ובכלל זה מתן אשראי ללקוחות כל הבנקים, אשר מטופל במרכז הלוואות ייעודי שהוקם לצורך כך. בנוסף, יוזמות רגולטוריות בתחום האשראי הצרכני עלולות להשפיע על מידת יישום היעדים ארוכי הטווח של הבנק. בפרט, שיפור היכולות הנובעות משימוש במאגר נתוני אשראי, המאפשר לכל גוף לקבל מידע אגרטיבי על כל לקוח במערכת הבנקאית, ומ-Open API, המאפשר לנותני שירות להתחבר למערכות הבנק ולשלוף מידע עדכני בזמן אמת על הלקוח, צפויים להגביר את התחרות בקרב הלקוחות הקמעונאיים, ובכלל זה מול גופים חוץ בנקאיים. יצוין כי Open API מגדיל גם את פוטנציאל החשיפה לסיכונים סייבר, כאמור לעיל. בנוסף, המשך סביבת הריבית הנמוכה משפיעה על יכולת שיפור הרווחיות והתשואה בטווח הקצר.
- חלק מהמידע המפורט לעיל בקשר לסיכונים המובילים והמתפתחים שאינו מתייחס לעובדות ההיסטוריות, מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות ערך תשכ"ח - 1968. תוצאות הבנק בפועל עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע צופה פני עתיד כתוצאה ממספר רב של גורמים, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בחקיקה והוראות גורמי פיקוח, התפתחויות מאקרו כלכליות ובעיקר התפתחויות המשבר הפיננסי העולמי ואי הוודאות הכרוכה בהשלכותיו, אירועים כלכליים חריגים כגון שינויים קיצוניים בריבית, שערי חליפין ואינפלציה, התנהגות המתחרים ועוד. כמו כן, ראה פרק "התפתחויות ושינויים מהותיים בבנק" בדוח דירקטוריון והנהלה.

סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)

הטבלה להלן מספקת סקירה כללית על סך נכסי הסיכון המשוקללים (RWA) שיוצרים את המכנה של דרישות ההון מבוססות הסיכון. פירוט נוסף של נכסי הסיכון המשוקללים מוצג בחלק הבא – "הרכב ההון".

טבלה 2: סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)

	א	ב	ג
	נכסי סיכון משוקללים		
	30.9.2020	30.6.2020	דרישות הון מזעריות ¹
			30.9.2020
	במיליוני ש"ח		
1	21,119	21,112	2,517
	סיכון אשראי (לא כולל סיכון אשראי של צד נגדי) (CCR) (גישה סטנדרטית) ²		
6	130	119	15
	סיכון אשראי של צד נגדי (גישה סטנדרטית)		
10	124	105	15
	התאמה בגין סיכון אשראי (CVA)		
20	393	482	47
	סיכון שוק		
24	1,715	1,786	204
	סיכון תפעולי ³		
25	684	706	82
	סכומים מתחת לספי הניכוי (כפופים למשקל סיכון 250%)		
27	24,165	24,310	2,880
	סך הכל		

1. ככלל יחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינו 12.5%. ליחס זה נוספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח. עם זאת, בהתאם להוראות השעה בדבר התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה, החל מחודש מרץ 2020 יחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינו 11.5%, וכן לא תחול דרישת ההון הנוספת בשיעור של 1% על הלוואות לדיור שאושרו החל מתחילת תוקפה של הוראת השעה (19 במרץ 2020) ועד תום תוקף ההוראה. למועד פרסום הדוחות הוראת השעה חלה עד ליום 31 במרץ 2021. לאור האמור לעיל, יחס ההון הכולל המזערי הנדרש למועד הדיווח הינו 11.92%.
2. סיכון אשראי אינו כולל סיכון אשראי של צד נגדי, התאמה בגין סיכון אשראי, סיכון סילוק, חשיפות איגוח וסכומים מתחת לספי הניכוי.
3. החל משנת 2020 מיישם הבנק את הגישה הסטנדרטית (קווי עסקים) במקום גישת האינדיקטור הבסיסי. שינוי הגישה הקטין את נכסי הסיכון בכ-206 מיליון ש"ח.

הרכב ההון הפיקוחי (CC1)

מדידת ההון מבוססת על חלוקת ההון להון רוברד 1 (הון עצמי רוברד 1 והון רוברד 1 נוסף) ולהון רוברד 2, נכון למועד הדיווח לא קיים הון רוברד 1 נוסף.

הון עצמי רוברד 1 כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רוברד 1 שנובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית.

הון רוברד 2 כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רוברד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כמפורט בהוראות, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רוברד 2 ביום 31 דצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2020 תקרת ההכרה הינה 20%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202. לצורך הכללתם בהון, הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רוברד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שקרות האירוע המכונן לאי-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202) יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

נכון ל-30 בספטמבר 2020, סכום כתבי התחייבות נדחים העומדים בתנאי הכשירות של באזל 3 ומוכרים על ידי המפקח על הבנקים כהון רוברד 2 עומד על כ-517 מיליון ש"ח (סכום כתבי התחייבות נדחים שאינם עומדים בתנאי הכשירות של באזל 3 ומוכרים על ידי המפקח על הבנקים כהון רוברד 2 עומד על כ-1 מיליון ש"ח).

שינויים רגולטוריים משמעותיים ושינויים נוספים בתקופת הדיווח אשר משפיעים על דרישות יחסי ההון של הבנק

חוזר להתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) - הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 250

ביום 31 במרס 2020 פרסם בנק ישראל חוזר בנושא התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) (הוראה מספר 250) (להלן: הוראת השעה) על רקע התפתחות אירוע נגיף הקורונה והשלכותיו על הכלכלה בעולם ובישראל. בין יתר הוראות החוזר נקבעה התאמה להוראת ניהול בנקאי תקין מס' 201 בנושא מדידה והלימות הון כך שתכלול הקלות בדרישות הלימות ההון לבנקים על ידי הורדה של 1% ביחסי ההון המינימאליים הנדרשים. תוקף הוראת השעה המקורית היה עד ליום 30 בספטמבר 2020. ביום 16 בספטמבר 2020 פרסם בנק ישראל חוזר המאריך את תוקפה של הוראת השעה עד ליום 31 במרס 2021 (תום תוקף ההוראה). תוקף ההקלה ביעדי ההון יהיה עד תום 24 חודשים מתום תוקף ההוראה, ובלבד שיחסי ההון של התאגיד הבנקאי לא יפחתו מיחסי ההון במועד תום תוקף ההוראה או יחסי ההון המזעריים שחלים על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם.

ביום 16 בספטמבר 2020, במסגרת הוראת שעה - נב"ת 250, האריך בנק ישראל את תוקף ההקלות הנ"ל עד ליום 31 במרץ 2021.

טיוטת חוזר להתאמות נוספות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם וירוס הקורונה (הוראת שעה) – הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 250

ביום 12 באוקטובר 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים טיוטה בעניין "התאמות נוספות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם וירוס הקורונה (הוראת שעה)" לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין 250, במסגרתה בין היתר, עדכון כי תאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזנים על בסיס מאוחד הוא פחות מ-24% יעמוד ביחס מינוף שלא יפחת 4.5% במקום 5% עובר לשינוי. תחילתה של ההוראה מיום פרסומה ותוקפה עד ליום 31 במרס 2021, כאשר לאחר תום תוקף ההוראה תמשיך ההקלה לחול עוד 24 חודשים ובלבד שיחסי המינוף לא יפחתו מיחס המנוף במועד תום תקופת ההוראה או יחס המינוף המינימאלי שחל על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם.

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור

ביום 27 באפריל 2020, פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון להוראה 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור אשר כלל מספר שינויים:

- בוטלה דרישת הון נוספת (בגובה של 1 נקודת האחוז) בגין הלוואות לדיור שאושרו בתקופת הוראת השעה (ממועד פרסום החוזר עד לתום תוקף ההוראה).
- בהתאם לחוזר, הבנקים רשאים להעמיד לרוכשי הדירות הלוואה לדיור, בשיעור החזר מהכנסה העולה על 50% ובכפוף לעמידה בתנאים הבאים:
 - החריגה ממגבלת שיעור החזר של 50% נובעת מירידה בהכנסת הלווה עקב חל"ת או ירידה למשרה חלקית של הלווה בשל משבר הקורונה;
 - להערכת הבנק, הלווה צפוי לחזור לעבודתו בחלוף משבר הקורונה;
 - שיעור החזר מההכנסה של הלווה, לאחר היציאה לחל"ת, לא עולה על 70%;
 - הבנק יקבע מגבלה כוללת להיקף אשראי הניתן אגב הקלה זו.

ביום 21 ביולי 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים המשך מתווה לדחיית תשלומי הלוואות, לרבות משכנתאות וביום 30 בספטמבר 2020, פרסם הפיקוח על הבנקים הרחבה נוספת של המתווה המקיף הנ"ל. לפירוט ראה פרק "עדכוני חקיקה" בדוח "ממשל תאגידי, ביקורת ופרטים נוספים על עסקי התאגיד הבנקאי ואופן ניהולם".

שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה

לנוכח התפשטות נגיף הקורונה והשלכותיו האפשריות על מצב המשק והלווים, ומתוך מטרה לעודד תאגידי בנקאיים לפעול לייצוב לווים שלא עומדים או עשויים לא לעמוד במחויבויות התשלום החוזיות שלהם עקב נגיף הקורונה, פרסם בנק ישראל דגשים לטיפול בחובות לגביהם בוצעו שינויים בתנאים. בהתאם לחוזר נקבע כי אין לסווג חובות בארגון מחדש של חוב בעייתי, כאשר בשל אירוע נגיף הקורונה מבוצעים שינויים לזמן קצר בתשלומים ללווים אשר לא היו בפיגור קודם לכן.

עוד נקבע כי, לעניין קביעת מצב הפיגור, חובות אשר לא היו לפני כן בפיגור, וניתנה להם דחיה כאמור, לא ייחשבו כהלוואות בפיגור בתקופת הדחיה. בנוסף, כאשר בוצעה דחיית תשלומים כאמור לחובות שהיו בפיגור לפני הדחיה, יש להקפיא את מצב הפיגור במשך תקופת דחיית התשלום.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו להתמודד עם אתגרי התקופה ולצלוח את המשבר אישר הבנק בקשות לשינוי בתנאי הלוואות של לקוחות משקי הבית והעסקיים שנקלעו למשבר זמני. בנוסף, אימץ הבנק את המתווה האחד שגובש על ידי בנק ישראל מיום 7 במאי 2020 ועודכן ביום 13 ביולי 2020 לדחיית תשלומי הלוואות ואת הרחבה הנוספת של המתווה המקיף הנ"ל מיום 29 בספטמבר 2020 (נכנס לתוקף החל מ-1 באוקטובר 2020).

בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווים הנ"ל פועל הבנק לאישור בקשות של אנשים פרטיים ולקוחות עסקיים לשינוי בתנאי הלוואותיהם בעיקר באמצעות דחיית תשלומים. על פי המתווה המקיף המעודכן הנ"ל התקופה להגשת הבקשה לדחיית תשלומי הלוואות הוארכה עד לסוף השנה, קרי, עד לתאריך 31 בדצמבר 2020. ככלל, דחיית התשלומים ניתנה ללווים שערב המשבר שילמו את הלוואות כסדרן ושנקלעו למשבר זמני עקב נגיף הקורונה.

למידע נוסף אודות חובות ששונו תנאיהם במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה ראה פרק סיכויי אשראי בהמשך דוח זה.

יישום תקן חשבונאי בנושא חכירות

ביום 1 בינואר 2020, הבנק החל ליישם את ההוראות החדשות בנושא חכירות. יישום ההוראות החדשות הביא לירידה בשיעור ההון העצמי רובד 1 ובהון הכולל בשיעור של כ-0.03 נקודות האחוז וכ-0.04 נקודות האחוז בהתאמה ליום ה-1 בינואר 2020, זאת כתוצאה משקלול נכסי הסיכון בגין נכסי זכות שימוש הנובעים מחכירות תפעוליות שהוכרו במאזן בשיעור של 100%.

ההון הכולל של הבנק הסתכם ביום 30 בספטמבר 2020 ב-3,213 מיליון ש"ח לעומת 3,513 מיליון ש"ח ביום 31 בדצמבר 2019. הירידה בהון נובעת בעיקר מהפסד של 89 מיליון ש"ח מירידה של 60 מיליון ש"ח בקרן הון בגין ני"ע זמינים למכירה וגידול של כ-91 מיליון ש"ח בניכויים בגין התאמות פיקוחיות והפחתת ההתאמות בגין תכניות התייעלות בסכום של 28 מיליון ש"ח. הירידה המשמעותית בהון הבנק (למעט ההתאמות בגין תוכניות התייעלות) הינה תוצאה של השפעות משבר הקורונה על שוק ההון ועל הפעילות השוטפת של הבנק וכן ממכירת תיק היהלומים.

טבלה 3: הרכב ההון הפיקוחי לצורך חישוב יחס ההון (CC1)

גילוי על פי נדבך 3

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	יתרה ליום 30 בספטמבר 2019	יתרה ליום 30 בספטמבר 2020	במיליוני ש"ח
הון עצמי רובד 1: מכשירים ועודפים			
952	952	952	הון מניות רגילות שהונפק על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1
1,635	1,673	1,546	עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן
51	38	(14)	רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי
2,638	2,663	2,484	הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים
הון עצמי רובד 1: התאמות פיקוח וניכויים			
-	-	(20)	מיסים נדחים לקבל שמימושם מבוסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי, למעט מיסים נדחים לקבל הנובעים מהפרשי עיתוי (temporary differences)
(7)	(7)	(16)	רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי. בנוסף, בהתייחס להתחייבויות בגין מכשירים נגזרים, יש לגרוע את כל התאמות השווי החשבונאיות (DVA) הנובעות מסיכון האשראי העצמי של הבנק
-	-	-	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי (בסכום העולה על 10% מהון עצמי רובד 1)
-	-	-	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
(31)	(30)	(103)	מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי, אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
103	111	75	התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים
65	74	(64)	סך כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1
2,703	2,737	2,420	הון עצמי רובד 1
2,703	2,737	2,420	הון רובד 1
הון רובד 2: מכשירים והפרשות			
-	-	-	מכשירים שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי (שאינם נכללים בהון רובד 1) ופרמיה על מכשירים אלו
2	2	1	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר
541	546	517	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג' ³
21	21	-	מזה: מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעי צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 2
267	248	275	הפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפני השפעת המס המתייחס
810	796	793	הון רובד 2 לפני ניכויים
הון רובד 2: ניכויים			
-	-	-	סך כל ההתאמות הפיקוחיות להון רובד 2
810	796	793	הון רובד 2
3,513	3,533	3,213	סך ההון
25,187	25,468	24,165	סך נכסי סיכון משוקללים

טבלה 3: הרכב ההון הפיקוחי לצורך חישוב יחס ההון (CC1)

גילוי על פי דב"ר 3

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	יתרה ליום 30 בספטמבר 2019	יתרה ליום 30 בספטמבר 2020	במיליוני ש"ח
יחס הון וכריות לשימור הון (באחוזים)			
10.73%	10.75%	10.01%	הון עצמי רובד 1 (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)
10.73%	10.75%	10.01%	הון רובד 1 (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)
13.95%	13.87%	13.30%	ההון הכולל (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)
דרישות מזעריות שנקבעו על ידי הפיקוח על הבנקים			
9.39%	9.38%	8.42%	יחס הון עצמי רובד 1 מזערי ² שנקבע על ידי המפקח על הבנקים
9.39%	9.38%	8.42%	יחס הון רובד 1 מזערי ² שנקבע על ידי המפקח על הבנקים
12.89%	12.88%	11.92%	יחס הון כולל מזערי ² שנקבע על ידי המפקח על הבנקים
סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)			
			השקעות בהון של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), שאינן עולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה
120	115	78	
			השקעות בהון עצמי רובד 1 של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים וחברות בנות שלהם), העולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי, והן מתחת לסף ההפחתה
-	-	-	
296	299	274	מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהן מתחת לסף ההפחתה
תקרה להכללת הפרשות ברובד 2			
			הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה
267	248	275	
283	287	275	התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 תחת הגישה הסטנדרטית
מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר			
			סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון רובד 2 הכפופים להוראות המעבר
452	452	302	
-	-	-	סכום שנוכה מהון רובד 2 בשל התקרה

- נתונים אלו כוללים התאמות בגין תכנית התייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקח על הבנקים מה-12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן - התאמות בגין תכנית התייעלות), אשר אושרו על ידי הפיקוח על הבנקים. לפרטים נוספים ראה פרק הלימות ההון.
- ככלל יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם 9% ו-12.5% בהתאמה. ליחסים אלה נוספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח. עם זאת, בהתאם להוראות השעה בדבר התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה, החל מחודש מרץ 2020 יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם 8% ו-11.5% בהתאמה, וכן לא תחול דרישת ההון הנוספת בשיעור של 1% על ההלוואות לדיור שאושרו החל מתחילת תוקפה של הוראת השעה (19 במרץ 2020) ועד תום תוקף ההוראה. למועד פרסום הדוחות הוראת השעה חלה עד ליום 31 במרץ 2021. לאור האמור לעיל, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש למועד הדיווח הינם 8.42% ו-11.92%, בהתאמה.
- הירידה מול רבעון מקביל נובעת מהפחתת ההכרה בשטרי ההון בהתאם להוראות.

טבלה 4: השינויים בהון עצמי רוברד 1 בשנת 2020

	א	ב	ג	ד
	הון עצמי רוברד 1			
	30.9.2020	30.6.2020	31.3.2020	סך הכל
במיליוני ש"ח				
1 יתרת הון עצמי רוברד 1 לתחילת הרבעון	2,516	2,430	2,703	2,703
2 רווח (הפסד) לתקופה	(93)	58	(54)	(89)
3 תנועה ברווח כולל אחר	45	66	(176)	(65)
4 מזה: קרן הון ני"ע זמינים למכירה	60	152	(272)	(60)
5 מזה: קרן הון זכויות עובדים	(15)	(86)	96	(5)
6 התאמות בגין תוכנית התייעלות	(9)	(10)	(9)	(28)
7 התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על-ידי המפקח על הבנקים	(39)	(28)	(34)	(101)
8 יתרת הון עצמי רוברד 1 לסוף הרבעון	2,420	2,516	2,430	2,420

הלימות ההון

גילוי על פי EDTF

הלימות ההון של תאגיד בנקאי הינה מרכיב מרכזי בהערכת יציבותו של התאגיד. הלימות ההון נבחנת באמצעות היחס שבין בסיס ההון לבין הסכום המשוקלל של רכיבי הסיכון בעסקי הבנק, כהגדרתם בהוראות באזל 3.

הוראת באזל 3 שמה דגש על ניהול הסיכונים תוך קישור בין פרופיל הסיכונים של הבנק ואיכות ניהולם לבין הקצאת ההון הנדרשת, וזאת במטרה להביא לחיזוק עמידותה של המערכת הבנקאית בעתות משבר. הבנק מיישם את הגישה הסטנדרטית בתחומי סיכון האשראי וסיכון השוק, וגישת האינדיקטור הבסיסי עבור סיכונים תפעוליים. מעבר לכך, הבנק מקיים תהליך פנימי להערכת הסיכונים והקצאת הון על מנת להבטיח כי הבנק מקצה מספיק הון כנגד מכלול הסיכונים (להלן: "ICAAP"). במסגרת תהליך ה-ICAAP נבחנת נאותות יעדי ההון, גם תחת תרחישי קיצון, בהתחשב בפרופיל הסיכון של הבנק, לרבות תכנון וניהול ההון. יצוין כי לאור הליך המיזוג, הבנק אינו עורך תהליכי ICAAP שנתיים וזאת באישור הפיקוח על הבנקים.

תכנון ההון ויעדי ההון

יעד הלימות ההון – ביום 29 בנובמבר, 2018 אישר דירקטוריון הבנק עקרונות לתכנית פעולה להתייעלות שמטרותיה, ככל שהיא תמומש, הינן בין היתר, להגדיל את יחסי ההון של הבנק, כך שבמהלך שנת 2019 יעמוד יחס הון עצמי רוברד 1 של הבנק על 10.3%, תוך שמירת יציבות הרווחיות והתשואה.

ביום 31 במרץ 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה" (להלן: "הוראת השעה") וזאת, לפי הודעת הפיקוח על הבנקים, על רקע התפשטות נגיף הקורונה ועל מנת להבטיח את יכולתם של הבנקים להמשיך להציע אשראי. בהתאם לחוזר נדרש הבנק לעמוד ביחס הון עצמי רוברד 1 מזערי בשיעור של 8% (לעומת 9% לפני השינוי), וביחס הון כולל מזערי של 11.5% (לעומת 12.5% לפני השינוי). דרישות הון אלה יהיו בתוקף למשך שישה חודשים ורשאית המפקחת, באישור הנגיד, להאריך את תוקף הוראת השעה בשישה חודשים נוספים. ביום 16 בספטמבר 2020 פרסם בנק ישראל חוזר המאריך את תוקפה של הוראת השעה עד ליום 31 במרס 2021 (תום תוקף ההוראה). תוקף ההקלה ביעדי ההון יהיה עד תום 24 חודשים מתום תוקף ההוראה, ובלבד שיחסי ההון של התאגיד הבנקאי לא יפחתו מיחסי ההון במועד תום תוקף ההוראה או יחסי ההון המזעריים שחלים על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם.

כמו כן, בהודעה שפרסם הפיקוח על הבנקים בקשר עם הוראת השעה, הוא ביקש מהדירקטוריונים של הבנקים, בין היתר, לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנדים מתוך כוונה שהמקורות ההוניים שישתחררו כתוצאה מהקטנת דרישות ההון ישמשו להגדלת אשראי ולא לצורך חלוקה.

בהתאם להוראת השעה, החליט דירקטוריון הבנק ביום 30 באפריל 2020 לעדכן את יעדי הלימות ההון של הבנק כך שיחס הלימות ההון רוברד 1 לא יפחת מ-9.3% (חלף 10.3%).

ליחסי ההון המזעריים מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים, וזאת למעט הלוואות לדיור שהוענקו במהלך תקופת משבר הקורונה.

בהתאם לכך, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי יחס ההון הכולל המזערי הנדרשים מהבנק על-ידי הפיקוח על הבנקים על בסיס מאוחד, ליום 30 בספטמבר 2020 ולמשך תקופת הוראת השעה, הינם 8.42%-ו-11.92%, בהתאמה (במקום 9.42%-ו-12.92% לפני הוראת השעה).

תכנון ההון – במסגרת הדיונים על תכנית העבודה לשנת 2020 שהתקיימו בדירקטוריון בסוף דצמבר 2019, נקבע תכנון ההון לשנה זו. תכנון ההון השנתי נגזר מיעדי ההון שהוגדרו על ידי הדירקטוריון.

תכנון ההון לשנת 2020 הושפע בעיקר מהפרמטרים הבאים:

- גידול בהון עצמי רובד 1 כתוצאה מגידול צפוי בסעיף העודפים.
 - נלקחה הנחה של הפחתה מדורגת של יתרת קרן ההון בגין ניירות ערך זמינים למכירה.
 - קיטון בהון רובד 2 כתוצאה מהפחתת כתבי ההתחייבות בהתאם להוראות המעבר.
- במסגרת תכנון ההון הכין הבנק תכנית מגירה לצמצום בנכסי הסיכון אם ידרש הדבר על מנת להתמודד עם שינויים אפשריים, כפועל יוצא של השפעות אפשריות של המצב הכלכלי במשק על בסיס ההון של הבנק (רווחיות וקרן הון) כמו גם השפעות אפשריות של הוראות רגולטוריות חדשות. יצוין כי חלק ממידע זה הינו "מידע צופה פני עתיד".

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2020.

טבלה 5: ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של הבנק ליום 30 בספטמבר 2020:

שינוי ביחס הון עצמי רובד 1		שינוי ביחס ההון הכולל
בנקודות האחוז		
קיטון של 100 מ' ש"ח בהון עצמי רובד 1	(0.41)	(0.42)
גידול של 1 מיליארד ש"ח בנכסי הסיכון	(0.39)	(0.53)

תיאור שימוש במבחני קיצון במסגרת תכנון ההון

גילוי על פי EDTF

התממשותו בפועל של תרחיש קיצון והצורך לעמוד בתיאבון וסיבולת הסיכון, כפי שנקבעו על ידי דירקטוריון הבנק, עשויים להביא לסטייה מתכנון ההון המקורי, כך שתחול פגיעה ביחסי ההון כפי שנקבעו. במסגרת הטמעת תהליכי ניהול הסיכונים הבנק בוחן מגוון תרחישי קיצון. עבור תהליך ה-ICAAP נבחרו מקרב התרחישים שני תרחישים הוליסטיים ליישום במסגרת תכנון ההון ותהליך ה-ICAAP. בנוסף נבחן תרחיש בנק ישראל, המבוסס על תרחיש אחיד ותרחיש הופכי אשר השפעתו מביאה לירידת יחס הון הליבה לסיבולת הסיכון התחתונה.

תרחישי הקיצון מתייחסים לקווי העסקים והסיכונים העיקריים שזוהו בבנק תוך הערכת ההשפעה של כל אירוע קיצון על מספר מרכיבים: היקף נכסי הסיכון, הכנסות מריבית, שיעור ההוצאה להפסדי אשראי, הכנסות שאינן מריבית, הוצאות, שינויים בקרן ההון, השלכה על הרווחיות הכוללת ועל יחסי ההון.

בתאריך 27 במאי 2020 העביר בנק ישראל למערכת הבנקאית דרישה לביצוע מבחני קיצון המבוססים על תרחיש אחיד-קורונה. הבנק בחן השפעת תרחישי הקיצון זה על הרכיבים שפורטו לעיל והגיש את ניתוח התרחישים לבנק ישראל. בתאריך 25 באוקטובר העביר הפיקוח דרישה לביצוע מבחן קיצון אחיד מעודכן המשקף המשך התפתחות משבר הקורונה.

גילוי על פי נדבך 3

הוראת ניהול בנקאי תקין 218 בנושא "יחס מינוף" (להלן: "ההוראה") קובעת יחס מינוף פשוט ושקוף שאינו מבוסס סיכון, הפועל כמדידה משלימה ואמינה לדרישות ההון מבוססות סיכון, ואשר נועד להגביל את צבירת המינוף בתאגיד הבנקאי. ביום 12 באוקטובר 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים טיוטה בעניין "התאמות נוספות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם וירוס הקורונה (הוראת שעה)" לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין 250, במסגרתה בין היתר, עדכון כי תאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזנים על בסיס מאוחד הוא פחות מ- 24% יעמוד ביחס מינוף שלא יפחת 4.5% במקום 5% עובר לשינוי. תחילתה של ההוראה מיום פרסומה ותוקפה עד ליום 31 במרס 2021, כאשר לאחר תום תוקף ההוראה תמשיך ההקלה לחול עוד 24 חודשים ובלבד שיחס המינוף לא יפחת מיחס המנוף במועד תום תקופת ההוראה או יחס המינוף המינימאלי שחל על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם.

יחס המינוף ליום 30 בספטמבר 2020 עמד על 5.03% לעומת 5.99% ביום 31 בדצמבר 2019. קיטון זה נובע בעיקר מקיטון בהון רובד 1 הנובע בעיקר מהפסד נטו של 89 מיליון ש"ח (מזה 75 מיליון ש"ח נטו כתוצאה ממכירת תיק האשראי ליהלומים), בגידול בניכוי בגין התאמות פיקוחיות בסכום של 101 מיליון ש"ח ומירידה בקרן הון בגין ני"ע זמינים למכירה של 60 מיליון ש"ח ועליה בחשיפות בעיקר בפיקדונות בבנק ישראל (כ-3 מיליארד ש"ח) ואגח מדינת ישראל (כ-1 מיליארד ש"ח) אשר קוזזה על-ידי ירידה בחשיפה ללקוחות עסקיים (כ-1.3 מיליארד ש"ח, מזה כ-0.3 מיליארד ש"ח כתוצאה ממכירת תיק היהלומים).

השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)

טבלה 6: השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)
גילוי על פי נדבך 3

	31 בדצמבר 2019	30 בספטמבר 2019	30 בספטמבר 2020	
				במיליוני ש"ח
1	42,467	41,863	46,342	סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים
2	-	-	-	ההתאמות בגין השקעות בישויות בתחום הבנקאות, הפיננסים, הביטוח או המסחר שאוחדו לצרכים חשבונאיים, אך אינם בתחולת האיחוד לצרכים פיקוחיים
4	(169)	(275)	(531)	התאמות בגין מכשירים פיננסיים נגזרים ¹
5	-	-	-	התאמות בגין עסקאות מימון ניירות ערך (לדוגמה: עסקאות רכש חוזר והלוואות מובטחות דומות אחרות)
6	2,658	2,624	2,367	התאמות בגין פריטים חוץ מאזניים (המרה של החשיפות החוץ מאזניות לסכומים שווי ערך אשראי)
7	133	117	(102)	התאמות אחרות
8	45,089	44,329	48,076	חשיפה לצורך יחס המינוף

1. ראה להלן הערה 2 לטבלה 5 (LR2).

יחס המינוף (LR2)

טבלה 7: יחס המינוף (LR2)

גילוי על פי נדבך 3

31 בדצמבר 2019	30 בספטמבר 2019	30 בספטמבר 2020 במיליוני ש"ח	
חשיפות מאזניות			
41,963	41,138	45,113	1. נכסים במאזן (למעט נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך, אך לרבות ביטחונות)
(31)	(30)	(123)	2. (סכומים בגין נכסים שנוכו בקביעת הון רובד 1)
41,932	41,108	44,990	3. סך החשיפות המאזניות (למעט בגין נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך)
חשיפות בגין נגזרים			
614	755	1,152	4. עלות השחלוף הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
497	465	485	5. סכומי תוספות בגין חשיפה פוטנציאלית עתידית הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
-	-	-	6. גילום (gross-up) ביטחונות שניתנו בגין נגזרים, שנוכו מהנכסים במאזן בהתאם להוראות דיווח לציבור
(614)	(683)	(974)	7. (ניכויים של נכסי חייבים בגין ביטחון משתנה במזומן שניתן בעסקאות בנגזרים)
-	-	-	8. (רגל צד נגדי מרכזי פטורה של חשיפות מסחריות שסולקו על ידי הלקוח)
-	-	-	9. סכום נקוב אפקטיבי מתואם של נגזרי אשראי שנכתבו
-	-	-	10. (קיזוזים נקובים אפקטיביים מתואמים וניכויי תוספות בגין נגזרי אשראי שנכתבו)
497	537	663	11. סך החשיפות בגין נגזרים
חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך			
2	60	56	12. נכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך (ללא קיזוזים), לאחר התאמות בגין עסקאות שמתופלות כמכירה חשבונאית
-	-	-	13. (סכומים שקוזזו של מזומנים לשלם ושל מזומנים לקבל מנכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך)
-	-	-	14. חשיפת סיכון אשראי של צד נגדי מרכזי בגין נכסי מימון ניירות ערך
-	-	-	15. חשיפות בגין עסקאות כסוכן
2	60	56	16. סך חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך
חשיפות חוץ מאזניות אחרות			
9,862	9,479	9,028	17. חשיפה חוץ מאזנית בערך נקוב ברוטו
(7,204)	(6,855)	(6,661)	18. (התאמות בגין המרה לסכומים שווי ערך אשראי)
2,658	2,624	2,367	19. פריטים חוץ מאזניים
הון וסך החשיפות			
45,089	44,329	48,076	20. סך החשיפות
2,703	2,737	2,420	21. הון רובד 1 ¹
יחס המינוף			
5.99%	6.17%	5.03%	22. יחס המינוף

1. נתונים אלו כוללים התאמות בגין תוכניות התייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקח על הבנקים מה-12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן - התאמות בגין תכנית ההתייעלות), אשר אושרו על ידי הפיקוח על הבנקים. לפרטים נוספים ראה פרק הלימות ההון בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.
2. הגידול בחשיפות לנגזרים נובע מהתפשטות ווירוס הקורונה במהלך המחצית הראשונה של שנת 2020 אשר גרמה לאי ודאות והשפיעה על המסחר בשווקים ועל הכלכלה העולמית אשר בעקבותיה חלה עליה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ובכללם בשערי החליפין, מרווחי הבסיס (basis spread) ושערי המניות. שינויים אלו השפיעו גם על דרישת הביטחונות בגין עסקאות אלו.

מידע כללי על איכות סיכון אשראי (CRA)

גילוי על פי דבר 3

סיכון האשראי הינו סיכון לגרימת הפסד לבנק כתוצאה מחדלות פירעון או ירידה בכושר הפירעון של צד נגדי של הבנק לעסקה, תוך אי עמידה בהתחייבויותיו ביחס לתנאים שסוכמו, והינו הסיכון המשמעותי ביותר אליו נחשף הבנק במסגרת פעילותו בעיקר מבחינת היקפו ביחס לסיכונים אחרים.

הבנק רוכש הלוואות מחברת מימון ישיר מקבוצת ישיר 2006 בע"מ, ביום 22 בינואר 2020, חתמו הבנק ומימון ישיר על תוספת להסכם במסגרתה הוארכה תקופת ההסכם בין הבנק לבין מימון ישיר עד ליום 31 בדצמבר 2021. ראה פרק סקירת הסיכונים, תחת פרק מדיניות האשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה.

לפרטים נוספים לעניין ההתקשרות בין הבנק לבין מימון ישיר ותיקון להסכם בניהם, ראה ביאור 7.10.10 לתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2020.

השפעת התפשטות נגיף הקורונה

התפשטות הנגיף וצעדי הממשלות בישראל ובעולם להתמודדות עמו (כגון הסדרי סגר וריחוק חברתי), יצרו פגיעה משמעותית בפעילות העסקית בארץ ובעולם המקיפה את מרבית ענפי המשק. חשוב לציין כי הפעילות בענפי המשק השונים לא הושפעה באופן זהה - כך קיימים תחומים בהם נגרמה פגיעה משמעותית כגון תעופה, תיירות, בתי מלון והארוחה, מסחר בקניונים ומסחר סיווני, הסעדה, אולמות מסיבות וארועים, בילוי ופנאי, נדל"ן מסחרי/מניב, יהלומים לצד ענפים אחרים בהם הפעילות צמחה כגון רשתות מזון, פארם ועוד. כמו כן, על רקע ההתפרצות המחודשת של הנגיף והיעדר תרופה/חיסון בטווח הקרוב, עולה אי הוודאות הנובעת מהשפעה של הסגר הנוכחי על ענפי המשק השונים. גם בקרב משקי הבית קיימת אי וודאות כלכלית לאור הגידול המשמעותי בשיעור מבקשי התעסוקה. ככל שיימשכו ההגבלות, הפגיעה בקרב שיעור הבתלי מועסקים ומשקי הבית צפויה להיות גבוהה אף יותר.

בניהול סיכון האשראי מעריך הבנק את היכולת להתמודד עם הפגיעה הכלכלית, אשר תלויה בגורמים רבים שהתממשותם אינה ודאית. כמו כן, אין זה ברור מהי מהירות החזרה לשגרה בענפים השונים, יכולת העסקים ומשקי הבית להתמודד עם המשבר באמצעות שינוי תהליכים ומציאת פתרונות חליפיים, תמיכת הממשלה, התאוששות המסחר העולמי ועוד גורמים נוספים.

בהתאם לדרישת הפיקוח על הבנקים וכחלק מבחינת הבנק את יכולתו לעמוד בהתפתחויות השליליות בעקבות המשבר, בחן הבנק במהלך חודש יוני 2020 עמידה בתרחיש קיצון אחיד. כמו כן, יבצע הבנק בחינה חוזרת בהתאם לדרישת הפיקוח מיום 25 לאוקטובר, 2020 לביצוע מבחן קיצון אחיד מעודכן המשקף המשך התפתחות משבר הקורונה. בנוסף, הבנק מקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד תוך בחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה. במסגרת זו מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש.

נוכח השפעות נגיף הקורונה הבנק נקט בצעדים לצמצום סיכונים האשראי, אשר כללו בין היתר מיפוי לקוחות לפי ענפים ומידת חשיפתם למשבר, דיונים וניתוח החשיפה, מעקב שוטף על כלל הלקוחות העסקיים, לרבות לקוחות מענפים עם חשיפה גבוהה למשבר. כמו כן לצורך סיוע ללקוחות הבנק מאשר הבנק דחייה של תשלומי הלוואות, ובמידת הצורך מאשר אשראי זמני נוסף לצורך התמודדות עם קשיים תזרימיים שנוצרו בעקבות משבר הקורונה. בנוסף חתם הבנק על הסכם להעמדת הלוואות בערבות מדינה לעסקים להתמודדות עם התפשטות נגיף הקורונה.

הפיקוח על הבנקים הנחה את המערכת הבנקאית להפעיל שיקול דעת משמעותי בהערכת הפסדי האשראי הצפויים בתיק האשראי שלו. זאת על מנת לוודא שההפרשות להפסדי אשראי יהיו מספיקות כדי לכסות באופן שמרני וזהיר את האומדן העדכני של הפסדי האשראי הצפויים מתיק האשראי של התאגיד הבנקאי, כולל ההשפעה של אירוע נגיף הקורונה.

להערכת הבנק הגידול המשמעותי בהפרשות להפסדי אשראי ברבעון השלישי ובתשעת החודשים הראשונים של השנה, תואם את הציפיות הפיקוחיות המתייחסות לשיעורי כיסוי נאותים.

במסגרת הדוחות הכספיים הרבעוניים של השנה עדכן הבנק במודל ההפרשה הקבוצתית את הפרמטרים המאקרו כלכליים המשפיעים על חישוב ההפרשה הקבוצתית (בעיקר העלייה בשיעור האבטלה הצפוי ובתחזית לגבי הצמיחה השלילית במשק). המביאים גם בחשבון את חוסר הודאות הקיימת. הבנק קבע ברבעון הראשון של שנת 2020 ערכים לפרמטרים המאקרו כלכליים המשפיעים על חישוב ההפרשה הקבוצתית, ונוכח אי הודאות הקיימת בקשר לעוצמת ומשך תחלואת הקורונה, המשבר הכלכלי שהתהווה עקב המגיפה והצעדים שניקטו עקב כך לגבי הפעילות במשק, הוחלט ברבעון השני והשלישי של שנת 2020 לעדכן את ערכי הפרמטרים המאקרו כלכליים. עדכונים אלה הביאו לגידול בהפרשה הקבוצתית. כמו כן, סיווג הבנק כחובות בעייתיים מספר לווים, שמצבם הורע עקב משבר הקורונה וכן הגדיל את ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי כמפורט בדוח הנהלה והדירקטוריון ליום ה-30 בספטמבר 2020.

למידע נוסף אודות ההתפתחויות בהפרשה להפסדי אשראי והקשר בין השינוי במדדי איכות האשראי להפרשה להפסדי אשראי ראה פרק התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברוח כולל אחר ופרק סיכון איכות תיק האשראי בדוח הדייקטוריון והנהלה ליום 30 בספטמבר 2020.

שינויים ועדכונים רגולטוריים בתחום האשראי

במהלך חודשים מרץ – אפריל 2020, פרסם הפיקוח על הבנקים מספר חוזרים לעדכון הוראות ניהול בנקאי תקין לצורך ביצוע התאמות להתמודדות עם וירוס הקורונה. במסגרת הפרסומים מפורטים שורה של צעדים מקלים שגובשו להוראת שעה ואשר נועדו לאפשר לתאגידים הבנקאיים ולחברות כרטיסי האשראי את הגמישות העסקית הנדרשת בעת הזו.

במסגרת החוזרים מפורטים שורה של צעדים מקלים בתחום האשראי, ובין היתר:

עדכונים להוראת ניהול בנקאי תקין 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור ובהם (בתוקף עד 31.3.2021):

1. הבנקים רשאים להעמיד לרוכשי הדירות הלוואה לדיור, בשיעור החזר מהכנסה העולה על 50% ובכפוף לעמידה בתנאים הבאים:
 - החריגה ממגבלת שיעור החזר של 50% נובעת מירידה בהכנסת הלווה עקב חל"ת או ירידה למשרה חלקית של הלווה בשל משבר הקורונה;
 - להערכת הבנק, הלווה צפוי לחזור לעבודתו בחלוף משבר הקורונה;
 - שיעור החזר מההכנסה של הלווה, לאחר היציאה לחל"ת, לא עולה על 70%;
 - הבנק יקבע מגבלה כוללת להיקף אשראי הניתן אגב הקלה זו.
2. על פי הוראת השעה, לצורך הקצאת ההון בגין הלוואה לדיור, רשאי הבנק לחשב את "שיעור החזר מההכנסה" על בסיס הכנסות הלווה טרום היציאה לחל"ת. האמור בכפוף לקיומם של התנאים הקבועים בסעיף 11(ב) כפי שפורטו בסעיף 1 לעיל.
3. תאגיד בנקאי יהיה רשאי להעניק הלוואה לכל מטרה במשכון דירה (הלוואה לדיור שלא לצורך רכישת זכות במקרקעין), בשיעור מימון עד 70% (טרם ההקלה המגבלה היא שיעור מימון של 50%), זאת בכפוף להצהרת הלווה שההלוואה הנוספת שמביאה לחריגה מ-50% לא משמשת למטרת רכישת דירה נוספת (דירה להשקעה).

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 315 בנושא מגבלת חבות ענפית

בהתאם לעדכון, תאגידים בנקאיים יוכלו להגדיל את האשראי לענף הבינוי והנדל"ן, כך שסך האשראי (בניכוי חבויות לתשתיות לאומיות) יעלה משיעור של 20% ל-22% מסך כל חבויות הציבור. הבנק אינו מיישם את ההקלה הואיל ואינו מלווה פרויקטי תשתית לאומיים.

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 311 בנושא ניהול סיכון אשראי

על מנת לאפשר העמדת אשראי ללווים שטרם ערכו דוחות כספיים בשל הארכה שניתנה להגשת הדוחות על ידי רשות המיסים, הוחלט כי הארכה של רשות המיסים תהיה תקפה גם לעניין החובה לקבלת דוח כספי הקבועה במסגרת הוראה מס' 311. ההקלה ניתנה במסגרת הוראת שעה, שעל פיה דחה בנק ישראל את הגשת דוחות 2019 עד סוף נובמבר 2020, במקום עד לסוף ספטמבר 2020. הבנק מיישם.

הקלות בנוגע להגבלת חשבון

בעקבות הכרזתו של שר הבריאות על נגיף הקורונה כמחלה מידבקת המסוכנת לציבור קבעה המפקחת על הבנקים כי תאגיד בנקאי ובנק הדואר יהיו הגבלה של חשבון ובעליו בשל שיקים שסורבו מחמת "אין כיסוי מספיק" כמוגדר בחוק שיקים ללא כיסוי, החל מיום 04 במרץ 2020, ובהתאם לתקופה הקבועה בחוק. ב-23.6.2020 התקבל עדכון התקנה לפיו תקופת ההקלה הסתיימה. שיקים שהוחזרו במהלך התקופה (22.6.2020-4.3.2020) לא יימנו לצורך הגבלה בדומה לשיקים שהוחזרו בטווח התאריכים 23 ביוני 2020 עד 10 באוגוסט 2020 בהתאם להנחיית בנק ישראל שהתקבלה בתאריך 27 באוגוסט 2020 (בוצע תיקון דיווח רטרואקטיבי).

שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה

לנוכח התפשטות נגיף הקורונה והשלכותיו האפשריות על מצב המשק והלווים, ומתוך מטרה לעודד תאגידים בנקאיים לפעול לייצוב לווים שלא עומדים או עשויים לא לעמוד במחויבויות התשלום החוזיות שלהם עקב נגיף הקורונה, פרסם בנק ישראל דגשים לטיפול בחובות לגביהם בוצעו שינויים בתנאים. בהתאם לחוזר נקבע כי אין לסווג חובות בארגון מחדש של חוב בעייתי, כאשר בשל אירוע נגיף הקורונה מבוצעים שינויים לזמן קצר בתשלומים ללווים אשר לא היו בפיגור קודם לכן.

עוד נקבע כי, לעניין קביעת מצב הפיגור, חובות אשר לא היו לפני כן בפיגור, וניתנה להם דחיה כאמור, לא ייחשבו כהלוואות בפיגור בתקופת הדחיה. בנוסף, כאשר בוצעה דחיית תשלומים כאמור לחובות שהיו בפיגור לפני הדחייה, יש להקפיא את מצב הפיגור במשך תקופת דחיית התשלום.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו להתמודד עם אתגרי התקופה ולצלוח את המשבר אישר הבנק בקשות לשינוי בתנאי ההלוואות של לקוחות משקי הבית והעסקיים שנקלעו למשבר זמני. בנוסף, אימץ הבנק את המתווה האחיד שגובש על ידי בנק ישראל מיום 7 במאי 2020 ועודכן ביום 13 ביולי 2020 לדחיית תשלומי הלוואות ואת ההרחבה הנוספת של המתווה המקיף הנ"ל מיום 29 בספטמבר 2020 (נכנס לתוקף החל מ-1 באוקטובר 2020).

בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווים הנ"ל פועל הבנק לאישור בקשות של אנשים פרטיים ולקוחות עסקיים לשינוי בתנאי הלוואותיהם בעיקר באמצעות דחיית תשלומים. על פי המתווה המקיף המעודכן הנ"ל התקופה להגשת הבקשה לדחיית תשלומי

הלוואות הוארכה עד לסוף השנה, קרי, עד לתאריך 31 בדצמבר 2020. ככלל, דחיית התשלומים ניתנה ללווים שערב המשבר שילמו את ההלוואות כסדרן ושנקלעו למשבר זמני עקב נגיף הקורונה.

לפרטים בדבר חובות לגביהם בוצעו שינויים בתנאיהם במהלך הרבעון השלישי לשנת 2020, במסגרת ההתמודדות עם התפשטות נגיף הקורונה, שלא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי, בהתאם להנחיית הפיקוח על הבנקים, ראה פרק סיכון איכות תיק האשראי. ראה ביאור 13. ב. (2) 2.4.1 בתמצית הדוחות הכספיים וכן, ראה טבלה מפורטת בהמשך פרק זה.

הקלות בהיבטים תפעוליים

במהלך מרץ 2020, לנוכח משבר הקורונה הפוקד את העולם ובכללו גם את ישראל, ובמסגרת ההקלות השונות שמפרסם בנק ישראל בנושאים השונים, ניתנו מספר הקלות גם בנושא זה הן בהיבט התפעולי, הארכת זמני הטיפול בפניות בנושא ובדיווח הנתונים למאגר נתוני האשראי והן בהיבט העסקי על ידי האפשרות להוסיף סימון "כח עליון" במקרה של פיגורים בהלוואות, הקפאות, החזרי שיקים וביטולי הרשאות הנובעים בהתאם לחוות דעתו של הבנק ממשבר הקורונה.

טיטת הוראת ניהול בנקאי תקין - ניהול אשראי צרכני

ביום ה-28 באוקטובר 2019, פורסמה טיטת נב"ת חדשה בנושא "ניהול אשראי קמעונאי". הטיטה צפויה להחליף את מכתב הפיקוח על הבנקים מנובמבר 2017 (שיווק אשראי קמעונאי יזום) ואת פרסום מסמך ציפיות פיקוחיות מרבעון שני 2019 בנושא אשראי צרכני, שכל בנק הונחה לפעול לפיהן בהתאם לאותן ציפיות, במסגרתו הוא מגדיר מהו סיכון צרכני: "הפרה של נורמות התנהגות על ידי תאגיד בנקאי, הגורמת נזק לצרכנים, גם אם אין חשש להפסד מהותי בעבור התאגיד הבנקאי". הפיקוח מדרג את הסיכון הצרכני כגבוה בעקבות התערבות חקיקתית ורגולטורית.

ביום ה-19 בפברואר 2020, פורסמה טיטת נב"ת עדכנית בנושא "ניהול אשראי צרכני" (שם הנב"ת שונה). ב-27 בפברואר 2020 התכנסה וועדה מייעצת, אשר דנה בטיטת נב"ת זה.

הבנק לומד את עיקרי הדרישה.

ביום ה-2 באפריל 2020 התקבלה טיטת חוזר הוראות לניהול אשראי צרכני שפורסמה על ידי רשות שוק ההון. בשלב זה אין שינוי ו/או התקדמות בנושא וכן אין צפי למועד כניסה ההוראה לתוקף. טרם התקבלה התייחסות בנושא מטעם בנק ישראל.

חוק נתוני אשראי

ביום ה-12 באפריל 2019 נכנס לתוקפו חוק נתוני אשראי, שמטרתו לקבוע הסדר כולל לשיתוף בנתוני אשראי. הסדר זה צפוי לשפר את איכות המידע אשר יהיה זמין לבנק בעת החלטה על מתן אשראי ללקוח ושיפור אפשרויות המימון העומדות בפני הלקוחות במערכת הבנקאית. מאידך, בטווח הקצר של יישום החוק חלה ירידה בכמות המידע של הבנק על לקוחותיו הקיימים, וזאת עד להשלמת תהליך החתמת הלקוחות. הוגדרו תנאים לדרישת חתימת הלקוחות. להערכת הבנק החוק צפוי להביא להגברת התחרות מצד גופים חוץ בנקאיים באופן משמעותי.

לפרטים נוספים בעניין מסגרת העבודה לניהול סיכון האשראי בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)

גילוי על פי נדבך 3

טבלה 8: איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)

יתרות ליום 30 בספטמבר 2020				
במיליוני ש"ח				
א	ב	ג	ד	
יתרות ברוטו ¹				
פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך ²	יתרות נטו	
317	36,095	(25)	36,387	1 חובות, למעט אג"ח ³
40	7,740	(76)	7,704	2 אג"ח ⁴
40	9,001	(13)	9,028	3 חשיפות חוץ מאזניות
397	52,836	(114)	53,119	4 סה"כ
יתרות ליום 30 בספטמבר 2019				
במיליוני ש"ח				
א	ב	ג	ד	
יתרות ברוטו ⁽¹⁾				
פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך ²	יתרות נטו	
291	34,904	(18)	35,177	1 חובות, למעט אג"ח ³
62	4,550	(53)	4,559	2 אג"ח ⁴
39	10,023	(18)	10,044	3 חשיפות חוץ מאזניות
392	49,477	(89)	49,780	4 סה"כ
יתרות ליום 31 בדצמבר 2019				
במיליוני ש"ח				
א	ב	ג	ד	
יתרות ברוטו ⁽¹⁾				
פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך ²	יתרות נטו	
277	33,623	(17)	33,883	1 חובות, למעט אג"ח ³
57	6,865	(55)	6,867	2 אג"ח ⁴
43	10,370	(20)	10,393	3 חשיפות חוץ מאזניות
377	50,858	(92)	51,143	4 סה"כ

1. חשיפה במונחי יתרת חוב רשומה, כלומר לאחר מחיקות חשבונאיות ולפני ניכוי הפרשות להפסדי אשראי.
2. לא כולל הפרשות קבוצתיות.
3. לרבות אשראי לציבור, פיקדונות בבנקים ובממשלה ונכסים אחרים.
4. ללא מניות בתיק למסחר וללא השקעות ברכיבי הון פיקוחיים של תאגידים פיננסיים אשר כלולות בסעיף נכסים אחרים.

למידע בדבר יתרה ותנועה בחובות הפגומים בבנק ראה פרק סקירת הסיכונים, תחת פרק סיכון איכות תיק האשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה.

לפרטים נוספים, ראה ביאור 13 "מידע נוסף על סיכון אשראי, אשראי לציבור והפרשה להפסדי אשראי" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2020.

גילוי נוסף בנוגע לאיכות האשראי של חשיפות אשראי (CRB)

גילוי על פי נדבך 3

סיכון ריכוזיות תיק האשראי

סיכון ריכוזיות הינו אחד מסוגי הסיכון העומדים בפני תאגיד בנקאי בפעילותו העסקית. בניגוד לרכיבי הסיכון האחרים המוגדרים בדרך כלל ברמת עסקה בודדת, או ברמת צד נגדי יחיד, החשיפה לסיכון הריכוזיות נובעת מהרכב תיק נכסי הסיכון של הבנק או מהרכב החשיפות שלו.

ניתן לחלק את סיכון התיק לשני רכיבים: סיכון שיטתי (systematic risk factor), המושפע מאירועים מאקרו כלכליים ולא ניתן להפחיתו, וסיכון ספציפי אקראי (idiosyncratic risk factor), המוגדר ברמת הלווה הבודד, ותלוי ברמת הניהול ובביצועי הפירמה.

דירקטוריון הבנק קבע תיאבון וסיבולת סיכון לריכוזיות האשראי בחתכים שונים. לפירוט נוסף ראה בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019 ובדוח ההנהלה והדירקטוריון ליום ה-30 בספטמבר 2020.

מבנה והתפתחות הנכסים וההתחייבויות

טבלה 9: אשראי לציבור, מאזני – התפתחות האשראי לציבור, נטו, מאזני לפי ענפי משק עיקריים

שיעור שינוי	יתרה ליום 31	יתרה ליום 30	
	בדצמבר 2019	בספטמבר 2020	
	במיליוני ש"ח		
3%	9,890	10,207	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
(3%)	4,985	4,836	אנשים פרטיים - אחר
9%	2,980	3,238	בינוי ונדל"ן
(6%)	2,345	2,209	מסחר
(26%)	1,577	1,170	תעשייה
(26%)	1,944	1,434	שירותים פיננסיים
(12%)	2,152	1,894	אחר
(3%)	25,873	24,988	סך הכל

האשראי לציבור, נטו (לאחר ניכוי הפרשה להפסדי אשראי) הסתכם ביום 30 בספטמבר 2020 ב-24,988 מיליון ש"ח, לעומת 25,873 מיליון ש"ח בסוף שנת 2019, ירידה בשיעור של כ-3%.

טבלה 10: אשראי חוץ מאזני – ההתפתחות בסעיפים החוץ-מאזניים העיקריים

שינוי באחוזים	יתרה ליום 31	יתרה ליום 30	
	בדצמבר 2019	בספטמבר 2020	
	במיליוני ש"ח		
(14.7)	1,392	1,186	ערביות לרוכשי דירות
(18.4)	951	776	ערביות והתחייבויות אחרות
2.3	1,184	1,211	מסגרות אשראי של כרטיסי אשראי שלא נוצלו
(35.8)	1,305	838	מסגרות חו"ד ומסגרות אשראי אחרות בחשבונות לפי דרישה, שלא נוצלו
(8.0)	5,191	4,776	התחייבויות בלתי חוזרות לתת אשראי שאושר ושעדיין לא ניתן
14.9	1,129	1,297	התחייבויות להוצאת ערביות

יתרות האשראי החוץ מאזניות הסתכמו ביום 30 בספטמבר 2020 ב-10,084 מיליון ש"ח, לעומת 11,152 מיליון ש"ח בסוף שנת 2019. ירידה בשיעור של כ-10%.

טבלה 11: התפתחות ביתרות הפיקדונות

שיעור השינוי	יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	יתרה ליום 30 בספטמבר 2020	
במיליוני ש"ח			
16%	31,668	36,753	פיקדונות הציבור
(63%)	322	119	פיקדונות מבנקים
-	-	-	פיקדונות הממשלה
15.3%	31,990	36,872	סך-הכל

יתרת הפיקדונות ליום 30 בספטמבר 2020 הסתכמה בסך של 36,872 מיליון ש"ח, לעומת 31,990 מיליון ש"ח בסוף שנת 2019. גידול זה בשיעור של 15.3% נובע בחלקו ממימוש ני"ע על ידי לקוחות הבנק והעברת הכספים לפיקדונות, במקביל לקיטון במשיכה מפיקדונות בשל ירידה בהיקפי הצריכה ועסקאות נדל"ן במשק עקב משבר הקורונה.

ניתוח סיכון האשראי לפי ענפי משק

טבלה 12: סיכון אשראי לפי ענפי משק – מאוחד

ליום 30 בספטמבר 2020

חובות ² וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ³							סיכון אשראי כולל ¹			
הפסדי אשראי ⁴										
יתרת הפרשה	מחיקות חשבונאיות להפסדי אשראי	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מזה: פגום	מזה: בעייתי ⁶	חובות ²	סך הכל	דירוג ביצוע אשראי ⁵	בעייתי ⁶	סך הכל	
נטו ⁹	אשראי	אשראי	פגום	בעייתי ⁶	חובות ²	סך הכל	אשראי ⁵	בעייתי ⁶	סך הכל	
במיליוני ש"ח										
פעילות לווים בישראל:										
1	-	1	-	-	148	168	-	168	168	חקלאות
2	1	-	-	-	118	168	10	268	278	כרייה וחציבה
39	5	(9)	89	136	1,204	1,775	142	1,756	1,898	תעשייה
51	(9)	20	45	53	2,133	4,708	53	4,742	4,795	בינוי ונדל"ן - בינוי ⁷
15	-	6	14	15	1,142	1,454	15	1,664	1,679	בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן
5	1	-	-	-	261	490	-	629	629	אספקת חשמל ומים
22	-	9	75	86	2,231	2,917	91	2,913	3,004	מסחר
12	(5)	16	24	71	216	246	71	186	257	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
16	-	12	3	94	278	336	100	249	349	תחבורה ואחסנה
3	-	1	-	-	250	369	1	445	446	מידע ותקשורת
22	1	(3)	26	26	1,454	2,235	28	2,588	2,616	שרותים פיננסיים
3	-	2	2	3	273	489	3	493	496	שרותים עסקיים אחרים
3	4	(3)	1	1	390	482	1	484	485	שרותים ציבוריים וקהילתיים
194	(2)	52	279	485	10,098	15,837	515	16,585	17,100	סך הכל מסחרי
אנשים פרטיים - הלוואות										
62	-	20	1	51	10,269	11,116	51	11,065	11,116	לדיור
120	(26)	45	20	45	4,953	6,340	45	6,316	6,361	אנשים פרטיים - אחר
סך הכל ציבור - פעילות בישראל										
376	(28)	117	300	581	25,320	33,293	611	33,966	34,577	בנקים בישראל ⁸
-	-	-	-	-	198	198	-	616	616	ממשלת ישראל
-	-	-	-	-	-	-	-	7,291	7,291	סך הכל פעילות בישראל
376	(28)	117	300	581	25,518	33,491	611	41,873	42,484	פעילות לווים בחו"ל:
סך הכל ציבור										
-	-	-	-	-	-	1	10	313	323	בנקים בחו"ל
-	-	-	-	-	534	534	-	1,330	1,330	ממשלות חו"ל
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	סך הכל פעילות בחו"ל
-	-	-	-	-	534	535	10	1,643	1,653	סך הכל פעילות בחו"ל
376	(28)	117	300	581	26,052	34,026	621	43,516	44,137	סך הכל

1. סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים, כפי שחושב לצורך מגבלת חבות של לווה, כולל: חובות - 26,052 מיליון ש"ח, אגרות חוב - 8,893 מיליון ש"ח, ניירות ערך שנשאלו - 56 מיליון ש"ח, נכסים בגין מכשירים נגזרים - 915 מיליון ש"ח, סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים - 8,221 מיליון ש"ח.
2. אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל) וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו.
3. סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
4. כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזני (מוצגים במאזן בסעיף התחייבויות אחרות).
5. סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
6. סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
7. כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה. בגין סיכון אשראי מאזני בסך 7 מיליון ש"ח ובגין סיכון אשראי חוץ מאזני בסך 9 מיליון ש"ח.
8. לא כולל פיקדונות בבנק ישראל.
9. קיטון (גידול) במחיקות נטו (שינוי ביתרת מחיקות בנטרול גביות ומחילות במהלך התקופה).

טבלה 12: סיכון אשראי לפי ענפי משק – מאוחד

ליום 31 בדצמבר 2019

חובות ² וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ³							סיכון אשראי כולל ¹			
הפסדי אשראי ⁴										
יתרת הפרשה הפסדי אשראי	מחיקות חשבוניות להפסדי נטו ⁹	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מזה:				סך הכל	סך הכל ביצוע דירוג ביצוע	סך הכל אשראי ⁵	בעייתי ⁶
			מזה: פגום*	בעייתי ^{6*}	חובות ²	סך הכל				
-	-	-	-	-	143	158	-	159	159	-
1	4	(4)	-	-	125	221	-	351	351	-
43	(17)	2	120	142	1,615	2,553	153	2,526	2,679	153
40	(3)	3	47	68	2,101	4,683	69	4,658	4,727	69
9	3	(4)	21	21	899	1,187	23	1,342	1,365	23
4	(1)	(1)	-	-	282	532	-	694	694	-
13	(1)	(1)	5	17	2,357	3,242	29	3,293	3,322	29
1	-	-	-	2	380	467	2	467	469	2
4	-	(2)	1	4	330	398	9	395	404	9
2	-	(1)	-	-	228	355	4	457	461	4
24	-	2	32	34	1,965	3,018	40	3,333	3,373	40
1	-	-	2	4	264	431	4	432	436	4
2	-	1	-	1	413	547	1	551	552	1
144	(15)	(5)	228	293	11,102	17,792	334	18,658	18,992	334
42	(4)	(2)	3	49	9,932	10,634	49	10,585	10,634	49
101	(35)	47	17	60	5,084	6,564	60	6,511	6,571	60
287	(54)	40	248	402	26,118	34,990	443	35,754	36,197	443
-	-	-	-	-	113	113	-	500	500	-
-	-	-	-	-	-	-	-	4,940	4,940	-
287	(54)	40	248	402	26,231	35,103	443	41,194	41,637	443
-	-	-	-	-	1	2	16	314	330	16
-	-	-	-	-	524	524	-	1,048	1,048	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1,407	1,407	-
-	-	-	-	-	525	526	16	2,769	2,785	16
287	(54)	40	248	402	26,756	35,629	459	43,963	44,422	459

פעילות לווים בישראל:

חקלאות	159	159	-
כרייה וחציבה	351	351	-
תעשייה	2,679	2,526	153
בינוי ונדל"ן - בינוי ⁷	4,727	4,658	69
בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן	1,365	1,342	23
אספקת חשמל ומים	694	694	-
מסחר	3,322	3,293	29
בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל	469	467	2
תחבורה ואחסנה	404	395	9
מידע ותקשורת	461	457	4
שירותים פיננסיים	3,373	3,333	40
שירותים עסקיים אחרים	436	432	4
שירותים ציבוריים וקהילתיים	552	551	1
סך הכל מסחרי	18,992	18,658	334
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	10,634	10,585	49
אנשים פרטיים - אחר	6,571	6,511	60
סך הכל ציבור - פעילות בישראל	36,197	35,754	443
בנקים בישראל ⁸	500	500	-
ממשלת ישראל	4,940	4,940	-
סך הכל פעילות בישראל פעילות לווים בחו"ל:	41,637	41,194	443
סך הכל ציבור	330	314	16
בנקים בחו"ל	1,048	1,048	-
ממשלות חו"ל	1,407	1,407	-
סך הכל פעילות בחו"ל	2,785	2,769	16
סך הכל	44,422	43,963	459

* סווג מחדש

1. סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים, כפי שחושב לצורך מגבלת חבות של לווה, כולל: חובות - 26,756 מיליון ש"ח, אגרות חוב - 8,134 מיליון ש"ח, ניירות ערך שנשאלו - 2 מיליון ש"ח, נכסים בגין מכשירים נגזרים - 526 מיליון ש"ח, סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים - 9,004 מיליון ש"ח.
2. אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל) וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו.
3. סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה.
4. כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזני (מוצגים במאזן בסעיף התחייבויות אחרות).
5. סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
6. סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
7. כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה. בגין סיכון אשראי מאזני בסך 6 מיליון ש"ח ובגין סיכון אשראי חוץ מאזני בסך 13 מיליון ש"ח.
8. לא כולל פיקדונות בבנק ישראל.
9. קיטון (גידול) במחיקות נטו (שינוי ביתרת מחיקות בנטרול גביות ומחילות במהלך התקופה).

טבלה 13: חשיפות אשראי למוסדות פיננסיים זרים

ראה הערה (1) לטבלה

ליום 31 בדצמבר 2019		ליום 30 בספטמבר 2020			
סיכון אשראי נוכחי כולל	סיכון אשראי חוץ-מאזני נוכחי ³	סיכון אשראי מאזני ²	סיכון אשראי נוכחי כולל	סיכון אשראי חוץ- מאזני נוכחי ³	סיכון אשראי מאזני ²
במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח			
67	-	67	80	0	80
926	7	919	1,158	2	1,156
86	-	86	115	0	115
34	-	34	74	0	74
-	-	-	-	-	-
<u>1,113</u>	<u>7</u>	<u>1,106</u>	<u>1,427</u>	<u>2</u>	<u>1,425</u>

דירוג אשראי חיצוני

AAA עד AA-

A+ עד A-

BBB+ עד BBB-

BB+ עד B

ללא דירוג

סך הכל חשיפות האשראי הנוכחיות למוסדות פיננסיים זרים

(1) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, חברות אחזקה של בנקים, בנקים להשקעות וקסטודיאנים.

(2) פיקדונות ויתרות עו"ש בבנקים, השקעות באגרות-חוב, ונכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים.

(3) יתרות האשראי החוץ מאזניות כוללות ערבויות להבטחת חבות של צד ג'.

(4) לא קיימים מוסדות פיננסיים אשר מסווגים כחוב פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת וכן לא קיימת הפרשה להפסדי אשראי.

החשיפה של הבנק למוסדות פיננסיים זרים הסתכמה ביום 30 בספטמבר 2020 בכ-1,427 מיליוני ש"ח, עלייה של כ-314 מיליוני ש"ח בהשוואה לכ-1,113 מיליוני ש"ח בסוף שנת 2019. עלייה זו נבעה מחשיפה המאזנית בסך 319 מיליוני ש"ח שקוזזה מירידה בחשיפה החוץ מאזנית בסך 5 מיליוני ש"ח.

עיקר החשיפה של הבנק הינה למוסדות פיננסיים זרים הפועלים במדינות ארה"ב, בלגיה, בריטניה וגרמניה.

קיימת חשיפה למוסדות פיננסיים זרים העולה על 15% מבסיס ההון של הבנק, כהגדרתו בהוראת נב"ת מספר 202 – ההון הפיקוחי בדבר רכיבי ההון, במדינות הבאות: ארה"ב – אין חשיפה נכון ליום 30 בספטמבר 2020 (סך החשיפה בסוף שנת 2019 הייתה כ-575 מיליוני ש"ח, מזה סך של 235 מיליוני ש"ח בדירוג A-, סך של 291 מיליוני ש"ח בדירוג A+, סך של 34 מיליוני ש"ח בדירוג B+ והיתרה בסך 15 מיליוני ש"ח בדירוג BBB+). בריטניה – סך החשיפה של כ-782 מיליוני ש"ח, מזה סך של 9 מיליוני ש"ח בדירוג A-, סך של 706 מיליוני ש"ח בדירוג A+, סך של 65 מיליוני ש"ח בדירוג A, והיתרה בסך 2 מיליוני ש"ח בדירוג BBB+ (בסוף שנת 2019 לא הייתה חשיפה). לאור השלכות השליליות הצפויות של משבר הקורונה, הבנק עוקב אחר שינויים בדירוגים של מוסדות אלו המתפרסמים על ידי סוכנויות הדרוג הבינלאומיות. הבנק עוקב אחר פרמטרים נוספים המצביעים על מצבם של מוסדות אלו. פרמטרים אלו כוללים שינויים מהירים במחירי המניות, שינויים במרווחי אג"ח ו-Credit Default Swaps, עלויות גיוס מקורות ומידע נוסף המתפרסם אודות המוסדות הפיננסיים. על בסיס מכלול המידע הנאסף, הבנק מתאים את היקף החשיפה למוסדות הפיננסיים השונים.

הבנק בוחן את הפעילות מול מוסדות אלו על בסיס שוטף ועוקב אחרי התפתחות הסיכון ומתאים את החשיפות והמסגרות בהתאם להתפתחויות הפרטניות.

התפתחויות בהפרשה להפסדי אשראי

טבלה 14: תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי

גילוי על פי נדבך 3

אשראי לציבור						
סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל ציבור	פרטי אחר	לדיור	מסחרי	
						במיליוני ש"ח
לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2020						
328	-	328	112	43	173	יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 30.6.2020
65	-	65	11	19	35	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
1	-	1	1	-	-	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
(37)	-	(37)	(20)	-	(17)	מחיקות חשבונאיות
20	-	20	17	-	3	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(17)	-	(17)	(3)	-	(14)	מחיקות חשבונאיות נטו
<u>376</u>	<u>-</u>	<u>376</u>	<u>120</u>	<u>62</u>	<u>194</u>	יתרת הפרשה להפסדי אשראי 30.9.2020
44	-	44	4	-	40	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2019						
300	-	300	97	40	163	יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 30.6.2019
6	-	6	13	2	(9)	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
(3)	-	(3)	-	-	(3)	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
(39)	-	(39)	(20)	(2)	(17)	מחיקות חשבונאיות
17	-	17	11	-	6	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(22)	-	(22)	(9)	(2)	(11)	מחיקות חשבונאיות נטו
<u>284</u>	<u>-</u>	<u>284</u>	<u>101</u>	<u>40</u>	<u>143</u>	יתרת הפרשה להפסדי אשראי 30.9.2019
37	-	37	3	-	34	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2020						
287	-	287	101	42	144	יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 31.12.2019
117	-	117	45	20	52	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
3	-	3	1	-	2	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
(90)	-	(90)	(67)	-	(23)	מחיקות חשבונאיות
62	-	62	41	-	21	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(28)	-	(28)	(26)	-	(2)	מחיקות חשבונאיות נטו
<u>376</u>	<u>-</u>	<u>376</u>	<u>120</u>	<u>62</u>	<u>194</u>	יתרת הפרשה להפסדי אשראי 30.9.2020
44	-	44	4	-	40	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2019						
301	-	301	89	48	164	יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 31.12.2018
25	-	25	37	(3)	(9)	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
(8)	-	(8)	-	-	(8)	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
(88)	-	(88)	(59)	(5)	(24)	מחיקות חשבונאיות
46	-	46	34	-	12	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(42)	-	(42)	(25)	(5)	(12)	מחיקות חשבונאיות נטו
<u>284</u>	<u>-</u>	<u>284</u>	<u>101</u>	<u>40</u>	<u>143</u>	יתרת הפרשה להפסדי אשראי 30.9.2019
37	-	37	3	-	34	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים

הפיקוח על הבנקים הנחה את המערכת הבנקאית להפעיל שיקול דעת משמעותי בהערכת הפסדי האשראי הצפויים בתיק האשראי שלו. זאת על מנת לוודא שההפרשות להפסדי אשראי יהיו מספיקות כדי לכסות באופן שמרני וזהיר את האומדן העדכני של הפסדי האשראי הצפויים מתיק האשראי של התאגיד הבנקאי, כולל ההשפעה של אירוע נגיף הקורונה. להערכת הבנק הגידול המשמעותי בהפרשות להפסדי אשראי ברבעון השלישי ובתשעת החודשים הראשונים של השנה, תואם את הציפיות הפיקוחיות המתייחסות לשיעורי כיסוי נאותים.

הבנק עדכן במודל ההפרשה הקבוצתית את הפרמטרים המאקרו כלכליים המשפיעים על חישוב ההפרשה הקבוצתית (בעיקר העלייה בשיעור האבטלה הצפוי ובתחזית לגבי הצמיחה השלילית במשק), המביאים גם בחשבון את חוסר הודאות הקיימת, בהתבסס על חוות דעתו של הכלכלן של הבנק, שהסתמך בין היתר על תחזיות חטיבת המחקר של בנק ישראל וגופי מחקר אחרים במשק. בנוסף, בחן הבנק השפעת תרחישי קיצון ספציפיים שביצע על אוכלוסיית הלווים אשר הקפואו תשלומי הלוואות וטרם חזרו לשלמם וכן על אוכלוסיית הלווים שנטלו הלוואות בערבות המדינה. כמו כן, סיווג הבנק כחובות בעייתיים מספר לווים, שמצבם הורע עקב משבר הקורונה וכן הגדיל את ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי כמפורט בדוח ההנהלה והדירקטוריון ליום ה-30 בספטמבר 2020.

טבלה 15: חובות אשר בוצעה לגביהם דחיית תשלומים במסגרת התמודדות עם נגיף הקורונה, ואשר לא סווגו כחובות בארגון מחדש של חוב בעייתי

חובות אשר תקופת דחיית התשלומים בגינם הסתיימה, נכון למועד הדיווח	פירוט נוסף של חובות שנמצאים בדחיית תשלומים, לפי משך תקופת דחיית התשלומים ⁽²⁾		פירוט נוסף של יתרת החוב הרשומה של חובות אשר נמצאים בדחיית תשלומים		חובות אשר נמצאים בדחיית תשלומים נכון למועד הדיווח ⁽¹⁾⁽²⁾						אשראי לציבור במיליוני ש"ח	
	חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים	סכום התשלומים שנדחו	מספר הלוואות	יתרת חוב רשומה	יתרת חוב רשומה	מספר הלוואות	סכום התשלומים שנדחו		
מזה: בפיקוד של 30 ימים או יותר	חובות לגביהם בוצעה דחייה של יותר מ-6 חודשים	חובות לגביהם בוצעה דחייה של יותר מ-3 ועד ל-6 חודשים	סך הכל חובות לא בעייתיים	חובות בדירוג ביצוע אשראי שאינם בפיקוד	בפיקוד של יותר מ-30 ימים או יותר	חובות בעייתיים	חובות בעייתיים	חובות בעייתיים	חובות בעייתיים	חובות בעייתיים	חובות בעייתיים	חובות בעייתיים
-	87	-	-	-	-	6	1	2	6	6	עסקים גדולים	
-	57	-	3	6	6	-	-	3	6	6	עסקים בינוניים	
22	267	4	43	59	59	11	8	219	70	70	עסקים קטנים	
2	430	2	75	112	111	2	11	2,190	114	114	אנשים פרטיים- לא דיור	
15	1,334 ⁽⁵⁾	281	263	564	555	9	12	629	576	576	הלוואות לדיור	
39	2,049	287	384	741	731	10	31⁽⁴⁾	44	3,043	772	סך הכל ליום 30.9.2020	
1	1,692	-	550	976	969	7	63 ⁽⁴⁾	51	5,990	1,040	סך הכל ליום 30.6.2020	
-	-	-	44	345	345	-	25	23	2,130	371	סך הכל ליום 31.3.2020	

- (1) חובות אשר נמצאים בדחיית תשלומים נכון ליום 31.10.2020, יתרת חוב רשומה בסך 854 מיליון ש"ח, מספר הלוואות 2,922, סכום התשלומים שנדחו 47.
- (2) מזה: דחיות שניתנו שאינן במסגרת תכנית רוחבית בסך 54 מיליון ש"ח (ליום 30.6.2020 - 275 מיליון ש"ח).
- (3) תקופת דחיית התשלומים הינה התקופה המצטברת של דחיות שניתנו לחוב מתחילת התמודדות עם נגיף הקורונה, ואינה כוללת דחייה אשר לה הלוואה זכאי לפי כל דין.
- (4) מזה: חובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית בסך 18 מיליון ש"ח (ליום 30.6.2020 - 1 מיליון ש"ח).
- (5) מזה: סך של כ- 126 מיליון ש"ח חובות אשר תקופת דחיית התשלומים בגינם הסתיימה נכון ליום 30 בספטמבר ובוצעה לגביהם דחייה נוספת לאחר מועד הדיווח.

למידע נוסף אודות ההתפתחויות בהפרשה להפסדי אשראי והקשר בין השינוי במדדי איכות האשראי להפרשה להפסדי אשראי ראה פרק התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר ופרק סיכון איכות תיק האשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 בספטמבר 2020.

חובות שנדחו בהם תשלומים במסגרת התמודדות עם נגיף הקורונה, ואשר לא סווגו כחובות בארגון מחדש של חוב בעייתי

בשל משבר הקורונה ועל מנת לתת מענה ללקוחות, הבנק מאפשר ללקוחות דחיה של תשלומי הקרן והריבית (או הקרן בלבד במקרים בהם הוסכם עם הלקוח על תשלום הריבית באופן שוטף) לתקופה של שלשה חודשים תוך מתן אפשרות לדחיה לתקופה נוספת בהלוואות צרכניות ובאשראי לדיור, בהתאם לקריטריונים שנקבעו בהסכמה עם בנק ישראל.

באשראי לדיור, התווסף סכום הדחיה לתשלום החודשי, מבלי להאריך את תקופת ההלוואה. ביתר תחומי האשראי, הוארכה תקופת ההלוואה בהתאם לחודשי הדחיה. מרבית הלקוחות אשר התקופה החוזית של דחיית התשלומים שלהם הסתיימה, חזרו לפרוע את ההלוואה כסדרה.

יצוין כי קיים סיכון מוגבר בגין אשראי שבגינו בוצעה דחיה והוא תלוי ביכולת העתידית של הלווה לפרוע את תשלומי ההלוואה כסדרם, במועד סיום הדחייה. הבנק עוקב אחר רמת הסיכון של האשראי ללווים אלו ובחן את אוכלוסיית הלווים אשר ביצעו דחיית תשלומים של הלוואות וטרם חזרו לשלמם ואת הצורך לבצע הפרשה בגינם באופן הבא:

1. בחינה של החמרת דירוגי האשראי ובעיקר בענפים בסיכון גבוה.
2. בחינה של החמרת ההסתברות לכשל (PD) בהתאם לדירוגים מחמירים יותר.

לקוחות עסקיים ומסחריים נבחנו גם באופן פרטני בהתאם לסטטוס מצבם ורמת הסיכון המעודכנת שלהם, התקבלה החלטה פרטנית האם לנהלם במסגרת רשימות מעקב או לחילופין לסווגם.

הלוואות בערבות מדינה שניתן לעסקים להתמודדות עם משבר נגיף הקורונה

על רקע התפרצות נגיף הקורונה, הבנק הצטרף לקרן להעמדת הלוואות בערבות מדינה לעסקים קטנים ובינוניים ומאפשר ללקוחותיו וללקוחות כל הבנקים להגיש בקשה לקרן ולקבל הלוואות בתנאי הקרן. זאת, בהתאם לתהליך החיתום שהוגדר. בנוסף למסלול הרגיל, מאפשר הבנק ללקוחותיו וללקוחות כל הבנקים להגיש בקשה לקרן במסלול מוגבר המיועד לענפים שנפגעו באופן משמעותי ממשבר הקורונה. בהיבט הסיכון, שיקול הדעת האשראי ותהליכי החיתום שהבנק מבצע זהים לאלו הנלקחים בחשבון במסגרת העמדות אשראי באופן עצמאי כאמור לעיל.

טבלה 16: אשראי בערבות מדינה שניתן לעסקים להתמודדות עם משבר נגיף הקורונה ליום 30 בספטמבר 2020

יטרת חוב רשומה	אשראי לציבור
במיליוני ש"ח	
11	עסקים גדולים
40	עסקים בינוניים
129	עסקים זעירים וקטנים
180	סך הכול

שיטות להפחתת סיכון אשראי (CRC)

גילוי על פי נדבך 3

כחלק מניהול סיכון האשראי מקבל הבנק מלקוחותיו בטוחות לצורך הבטחת האשראי. במסגרת באזל 3, בנדבך הראשון, הבנק מכיר בביטחונות על פי הגישה המקיפה, כהגדרתה בהוראה. בגישה זו, ערך הביטחון נטו מופחת בהתאם למקדמים לפי סוג הנכס, התאמת מטבע או תקופה לפירעון.

לפירוט סוגי הביטחונות הפיננסיים הכשירים בהם הבנק עושה שימוש לצורך חישוב הלימות ההון ואופן הערכתם לצרכי הפחתת סיכון, ראה בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

בנוסף, החל מיום 31 במרץ 2019 הבנק משתמש בפוליסות ביטוח להפחתת סיכון האשראי של ערבויות ומסגרות בלתי מנוצלות פרויקטים אשר נחתמו ו/או יחתמו לגביהם הסכמים לליווי פיננסי. לפרטים נוספים ראה פרק סקירת נכסי סיכון משוקללים.

שיטות להפחתת סיכון אשראי – סקירה (CR3)

טבלה 16: שיטות להפחתת סיכון אשראי (CR3)

ה	ד	ג	ב	א2	א1	א	
מובטחים				לא מובטחים			
מזה: על ידי ערבויות פיננסיות		מזה: על ידי ביטחון					
מזה: סכום מובטח	יתרה מאזנית ⁽¹⁾	מזה: סכום מובטח ⁽²⁾	יתרה מאזנית ⁽¹⁾	מזה: סכום מובטח	סך הכל יתרה מאזנית ⁽¹⁾	סך הכל יתרה מאזנית ⁽¹⁾	
במיליוני ש"ח							
יתרות ליום 30 בספטמבר 2020⁽³⁾							
32	176	1,073	2,919	1,105	3,095	33,292	1 חובות, למעט אג"ח
-	-	-	-	-	-	7,704	2 אג"ח
32	176	1,073	2,919	1,105	3,095	40,996	3 סה"כ
-	-	1	65	1	65	191	4 מזה: פגום או בפיגור של 90 יום או יותר
יתרות ליום 30 בספטמבר 2019							
15	28	1,997	3,696	2,012	3,724	31,453	1 חובות, למעט אג"ח
-	-	-	-	-	-	4,559	2 אג"ח
15	28	1,997	3,696	2,012	3,724	36,012	3 סה"כ
-	-	-	1	-	1	281	4 מזה: פגום או בפיגור של 90 יום או יותר
יתרות ליום 31 בדצמבר 2019							
10	23	1,871	3,427	1,881	3,450	30,450	1 חובות, למעט אג"ח
-	-	-	-	-	-	6,867	2 אג"ח
10	23	1,871	3,427	1,881	3,450	37,317	3 סה"כ
-	-	-	-	-	-	279	4 מזה: פגום או בפיגור של 90 יום או יותר

1. חשיפה לאחר מחיקות חשבונאיות, בניכוי הפרשות להפסדי אשראי.

2. לאחר הכפלה במקדמי ביטחון (haircuts), כולל התאמות חיוביות שנוספו לחשיפה.

3. בעקבות התפשטות נגיף הקורונה נצפה מימוש ני"ע מאסיבי על ידי הציבור והפקדת התמורה במערכת הבנקאית. כתוצאה מכך גדלו עודפי הנזילות בבנק שהופנו בעיקר לפקדונות בבנק ישראל ולרכישת ני"ע שהונפקו על ידי מדינת ישראל. מימושים אלו תרמו גם לירידה בחשיפות המובטחות על ידי ביטחון.

הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)

טבלה 17: הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)

ראה הערה (1) לטבלה

	א	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	ל	
	0%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150% ²	סה"כ	
במיליוני ש"ח										
ליום 30 בספטמבר 2020										
1	15,160	-	-	-	-	-	-	-	15,160	ריבוניות ³
2	-	456	-	-	-	-	-	-	456	ישויות סקטור ציבורי
3	-	1,111	-	-	-	-	-	-	1,111	תאגידים בנקאיים
5	-	407	-	1	-	-	7,357	-	7,765	תאגידים
6	-	-	-	-	-	-	2,953	-	2,953	בביטחון נדל"ן מסחרי
7	-	-	-	-	-	5,142	3	-	5,145	קמעונאיות ליחידים
8	-	-	-	-	-	846	1	-	847	עסקים קטנים
9	-	-	5,137	2,413	750	1,468	98	-	9,866	משכנתאות לדיור
10	-	-	-	-	-	-	73	210	283	הלוואות בפיגור
11	-	-	-	-	-	-	712	54	1,408	נכסים אחרים
11א	-	-	-	-	-	-	207	37	244	מזה: בגין מניות
12	<u>15,802</u>	<u>1,974</u>	<u>5,137</u>	<u>2,414</u>	<u>750</u>	<u>7,456</u>	<u>11,197</u>	<u>264</u>	<u>44,994</u>	סך הכל
ליום 30 בספטמבר 2019										
1	9,604	-	-	-	-	-	-	-	9,604	ריבוניות
2	-	422	-	-	-	-	-	-	422	ישויות סקטור ציבורי
3	-	1,095	-	-	-	-	-	-	1,095	תאגידים בנקאיים
5	-	629	-	1	-	-	8,722	-	9,352	תאגידים
6	-	-	-	-	-	-	2,771	-	2,771	בביטחון נדל"ן מסחרי
7	-	-	-	-	-	5,360	2	-	5,362	קמעונאיות ליחידים
8	-	-	-	-	-	794	1	-	795	עסקים קטנים
9	-	-	5,125	2,188	446	1,505	89	-	9,353	משכנתאות לדיור
10	-	-	-	-	-	-	153	150	303	מזה: הלוואות בפיגור
11	-	-	-	-	-	-	620	45	1,331	נכסים אחרים
11א	-	-	-	-	-	-	229	-	229	מזה: בגין מניות
12	<u>10,270</u>	<u>2,146</u>	<u>5,125</u>	<u>2,189</u>	<u>446</u>	<u>7,659</u>	<u>12,358</u>	<u>195</u>	<u>40,388</u>	סך הכל

טבלה 17: הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)
ראה הערה (1) לטבלה

א	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	ל	
0%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150% ²	סה"כ	
במיליוני ש"ח									
ליום 31 בדצמבר 2019									
1	10,845	-	-	-	-	-	-	10,845	ריבוניות ³
2	-	526	-	-	-	-	-	526	ישויות סקטור ציבורי
3	-	1,141	-	-	-	-	-	1,141	תאגידים בנקאיים
5	-	517	1	-	-	8,323	-	8,841	תאגידים
6	-	-	-	-	-	2,760	-	2,760	בביטחון נדל"ן מסחרי
7	-	-	-	-	5,315	2	-	5,317	קמעונאיות ליחידים
8	-	-	-	-	-	1	786	787	עסקים קטנים
9	-	-	5,216	2,260	584	93	-	9,504	משכנתאות לדיור
10	-	-	-	-	-	152	148	300	מזה: הלוואות בפיגור
11	644	-	-	-	-	704	52	1,400	נכסים אחרים
11א	-	-	-	-	-	217	35	252	מזה: בגין מניות
12	<u>11,489</u>	<u>2,184</u>	<u>5,216</u>	<u>2,261</u>	<u>584</u>	<u>7,452</u>	<u>12,035</u>	<u>41,421</u>	סך הכל

1. חשיפה לאחר מחיקות חשבונאיות והפרשות להפסדי אשראי. לא כולל תיק למסחר. הצגת מכשירים פיננסיים נגזרים לפי הגישה הסטנדרטית. לאחר הכפלה במקדמי המרה לאשראי של חשיפות חוץ מאזניות.
2. לרבות הלוואות בפיגור של למעלה מ-90 יום או חובות פגומים שאינם צוברים ריבית או השקעות בקרנות גידור / הון סיכון / הון פרטיות (ראה גם תת פרק "מניות בתיק הבנקאי" בהמשך פרק זה).
3. בעקבות התפשטות נגיף הקורונה נצפה מימוש ני"ע מאסיבי על ידי הציבור והפקדת התמורה במערכת הבנקאית. כתוצאה מכך גדלו עודפי הנזילות בבנק שהופנו בעיקר לפקדונות בבנק ישראל ולרכישת ני"ע שהונפקו על ידי מדינת ישראל.

גילוי איכותי על סיכון אשראי של צד נגדי (CCRA)

סיכון האשראי הנובע מעסקות במכשירים פיננסיים נגזרים ביחס לצד הנגדי. הסיכון שהצד הנגדי בעסקת OTC (Over the Counter) יכנס לכשל לפני הסילוק הסופי של תזרימי המזומנים בעסקה. הפסד ייגרם אם בעת כניסת הצד הנגדי לכשל, יהיו מול הלקוח עסקאות בעלות ערך כלכלי חיובי. סיכון זה נמדד על-ידי הפעלת מקדמים הקבועים בהוראה על הערך הנקוב של העסקות, ובהתאם למשקל הסיכון של הצד הנגדי.

לפרטים נוספים בעניין אופן אמידת הסיכון בגין מכשירים פיננסיים נגזרים בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)

טבלה 18: ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)

במיליוני ש"ח											
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019				יתרה ליום 30 בספטמבר 2019				יתרה ליום 30 בספטמבר 2020			
א	ב	ה	ו	א	ב	ה	ו	א	ב	ה	ו
עלות שחלוף ¹	עלות שחלוף ²	עלות שחלוף ³	EAD לאחר פוטנציאלית לאחרי עתידית ¹	עלות שחלוף ¹	עלות שחלוף ²	עלות שחלוף ³	EAD לאחר פוטנציאלית לאחרי עתידית ¹	עלות שחלוף ¹	עלות שחלוף ²	עלות שחלוף ³	EAD לאחר פוטנציאלית לאחרי עתידית ¹
178	485	579	130	127	445	465	60	129	413	497	-
1	6	סה"כ									

1. עלות שחלוף עבור עסקאות שלא חלות עליהן דרישות מרווח עלות השחלוף היא ההפסד שיתרחש אם צד נגדי ייכנס לכשל ועסקאותיו ייסגרו באופן מידי. עבור עסקאות עם מרווח, זהו ההפסד שיתרחש אם צד נגדי ייכנס לכשל כעת או במועד עתידי, בהנחה שהסגירה או ההחלפה של העסקאות תתרחש באופן מידי. אולם, סגירת עסקה בפני הצד הנגדי עם התרחשות כשל לא תהיה מיידית בהכרח.

2. חשיפה פוטנציאלית עתידית היא כל גידול פוטנציאלי בחשיפה בין הזמן הנוכחי ועד לתום תקופת סיכון המרווח.

3. חשיפה בעת כשל. מתייחס לסכום הרלוונטי לחישוב דרישות ההון לאחר שישומו שיטות CRM התאמות שערך לסיכון אשראי (CVA).

4. הגידול בעלות השחלוף נובעת מהתפשטות ווירוס הקורונה במהלך המחצית הראשונה של שנת 2020 אשר גרמה לאי ודאות והשפיעה על המסחר בשווקים ועל הכלכלה העולמית אשר בעקבותיה חלה עליה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ובכללם בשערי החליפין, מרווחי הבסיס (basis spread) ושערי המניות.

הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)

טבלה 19: הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)

במיליוני ש"ח					
יתרה ליום 30 בספטמבר 2020		יתרה ליום 30 בספטמבר 2019		יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	
א	ב	א	ב	א	ב
EAD לאחר CRM	RWA	EAD לאחר CRM	RWA	EAD לאחר CRM	RWA
246	124	224	82	235	93

סך כל התיקים שמחשבים בגינם CVA לפי הגישה הסטנדרטית

סיכון שוק הוא הסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי ההוגן של מכשירים פיננסיים עקב שינוי בתנאי השוק (רמת מחירים, שיעורי ריבית, שער חליפין, אינפלציה, מחירי מניות וסחורות).

ניהול סיכון השוק (MRA)

הדירקטוריון מתווה מסגרת לניהול סיכון השוק, וסוקר בתדירות שנתית לפחות את מסמך המדיניות של הבנק. הדירקטוריון דן, מחליט, וקובע הנחיות, באשר למדיניות ניהול סיכונים השוק של הבנק ויעדיו העסקיים, בהתאם למפורט בנוהל עבודת הדירקטוריון. הדירקטוריון סוקר את תהליך ניהול סיכונים השוק ומוודא קיומם של תהליכים אפקטיביים לזיהוי, מדידה, ניטור ובקרה אחר סיכונים השוק, כמו גם התאמת פרופיל סיכונים השוק של הבנק לתיאבון הסיכון שנקבע, בין היתר באמצעות סקירה רבעונית של מסמך הסיכונים.

ניהול הפוזיציה בסיכונים שוק מבוצע באמצעות המכשירים הקיימים בשוק, תוך מתן עדיפות לאיזון החשיפות באמצעות הפעילות מול לקוחות הבנק (פיקדונות, אשראי ונגזרים).

עם התפשטות ויירוס הקורונה ברחבי העולם והעמקתו במדינות רבות וביניהן גם ישראל, גרמה לאי ודאות והשפיעה על המסחר בשווקים ועל הכלכלה העולמית אשר בעקבותיה חלה עליה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ובכללם בשערי החליפין, מרווחי הבסיס (basis spread), שערי מניות ומחירי אגרות חוב. בתגובה הפחיתו בנקים מרכזיים רבים את הריבית.

כתוצאה מכך, נצפתה עליה באומדני הסיכון ונצפו מספר חריגות באומדני ה-VAR ההיסטורי וההיברידי אשר נבעו מכניסה של תצפיות מחמירות הנובעות ממצב השוק וזאת למרות שלא בוצעו בתקופה זו שינויים מהותיים בהרכב התיק.

נעשתה בחינה של תיקון סיבולת הסיכון מול האלטרנטיבה לסגירת פוזיציות שיקבעו הפסדים בתיק ושלא היו נכונות לדעת הבנק מבחינה עסקית. אי לכך התקבלה החלטה להרחיב באופן זמני ולתקופת זמן מוגבלת את סיבולת הסיכון עבור מדדי הסיכון המרכזיים.

כל ההתאמות אשר בוצעו הינן החל מה-31 במרץ 2020 ולתקופת זמן מוגבלת שהוגדרה מראש.

במהלך הרבעון השני והשלישי נרשמה ירידה בחשיפות העיקריות. ב-27 במאי וב-30 באוגוסט, 2020 בוצעה בחינה מחדש למגבלות אשר הורחבו ב-31 במרץ 2020 באופן זמני והוחלט להחזיר חלק גדול מהמגבלות לתיאבון וסיבולת הסיכון המקוריים ועבור חלק נוסף לאשר המשך הרחבה מצומצמת יותר זמנית לתקופת זמן נוספת מוגבלת מראש.

לפירוט נוסף ראה פרק המבנה וההתפתחויות של נכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון בדוח ההנהלה והדירקטוריון ליום ה-30 בספטמבר 2020.

לפרטים נוספים בעניין אופן ניהול סיכון השוק בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון שוק בגישה הסטנדרטית (MR1)

טבלה 20: סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)

א	א	א	
סכומים	סכומים	סכומים	במיליוני ₪
31.12.2019	30.9.2019	30.9.2020	
			מוצרים ישירים (outright products)
306	305	327	1 סיכון שיעור ריבית (כללי וספציפי)
38	44	39	2 סיכון פוזיציה במניות (כללי וספציפי)
172	140	14	3 סיכון שער חליפין
			אופציות
28	18	13	6 גישת דלתא פלוס
544	507	393	9 סה"כ

מדידת סיכוני השוק והערכתם הינה מרכיב מרכזי בתהליך ניהול סיכוני השוק, והיא מהווה בסיס לתהליכי הניטור והדיווח, ולהבטחת נאותות התשואה הצפויה כנגד סיכון השוק.

המדידה מבוצעת ביחס למכלול גורמי סיכוני השוק שזוהו במוצרים ופעילויות הבנק, המאזניות והחוץ מאזניות באמצעות מודל הערך שבסיכון (VAR) אשר מציג את הסיכון הפוטנציאלי (ירידה אפשרית בשווי בתקופת זמן נתונה). ככלל, החישוב מבוצע יומית בשתי שיטות, הגישה ההיסטורית והגישה ההיברידית (גישה המשלבת גישה היסטורית ומקדמי דעיכה), ברמת ביטחון של 99%.

בהתאם לדווח לעיל, ולאור העלייה בתנודתיות גורמי הסיכון בשוק, נצפו במהלך חודש מרץ חריגות ב VAR ההיסטורי וב VAR ההיברידית. העלייה באומדני ה-VAR נבעה מעלייה בעוצמת התרחיש ההיסטורי, כתוצאה מכניסה של תצפיות מחמירות הנובעות ממצב השוק הנוכחי, ללא שינוי מהותי בפוזיציה.

במהלך הרבעון השני והשלישי אומדני ה-VaR נשארו גבוהים, עם ירידה הדרגתית בשל פעולות שנקטו ע"י הבנק (לאור הסיבה כי תצפיות השוק החריגות עדיין בפנים והערכים לא צפויים לחזור לרמות המקוריות שלהם במהלך 2020).

יש לציין כי מודל ה-VAR הינו מודל המיועד לניהול סיכונים במצב שוק סדיר וכנזה קיימות לו חולשות במדידה בתקופה קיצון. בספרות המקצועית, ידועה אי היעילות של מודל ה-VAR בזמני משבר. הסיבה היא כי בתקופת משבר ה-VAR ההיסטורי הופך למעשה להיות "VAR משבר" – בהינתן הנחת הבסיס כי תרחיש היסטורי שאירע בעבר עשוי להתרחש שוב. בעת התממשות אירוע קיצון, משמעות הנחה זו הינה כי תרחיש קיצון זה יתרחש פעם נוספת "באופן מיידי" (טרם התאוששות השוק).

החולשה מתעצמת עוד במדידת VAR בגישה ההיברידית, וזאת לאור השימוש במקדמי דעיכה. ההנחה בגישה זו הינה כי שינויים בגורמי סיכון השוק שנצפו בתקופה האחרונה סבירים יותר לחזור על עצמם משינויים שנצפו בתקופות היסטוריות יותר. בהתאם, תצפיות עדכניות מקבלות משקל עודף.

במהלך הרבעונים השני והשלישי אומדני ה-VaR ההיברידית הציגו ירידה הדרגתית בערכים וכאמור לעיל הוחזרו מגבלות נוספות לתיאבון וסיבולת הסיכון המקוריים. לגבי ה VaR ההיברידית שהיה מנוטר לידיעה הוחלט לחזור למדידה מול מגבלה אשר הינה רחבה יותר בהשוואה לתיאבון וסיבולת הסיכון המקוריים ולתקופת זמן מוגבלת.

בחנית איכות המודל מבוצעת על פי תוצאות הבחינה בדיעבד (Back Test) לכל גורם סיכון בנפרד ובהתאם לשיטת הרמזור. לפי שיטה זו, תוצאות הבחינה בדיעבד מסווגות לשלושה איזורים – אדום, צהוב, ירוק – על פי מספר החריגות. לקביעת האזור ברמזור נדרש מינימום של 250 תצפיות.

נציין כי לאור התפתחות וירוס הקורונה כפי שתועד לעיל, נצפו חריגות במספר גורמי סיכון אשר הוחלט להחריגן מאחר ומודלים לסיכוני שוק מותאמים למצב עסקים רגיל ומהסיבה שמרבית החריגות שהתקבלו הן מחודש מרץ וסביר להניח כי הן נובעות מהשפעות המשבר.

יובהר כי בסיכון אופציות, מדידת Back Test הינה שבועית ומאז תחילת המדידה לא עלו חריגות. ובשל כך ניתן להעריך את איכות המודל ב"אזור הירוק". כמו כן, כל המדידות, בשתי הגישות, ההיברידית והיסטורית, נמצאות ב"אזור הירוק", מלבד המדידה עבור סיכון בסיס מדד בגישה ההיברידית אשר נמצאת ב"אזור הצהוב" עבור התיק הבנקאי בלבד.

סיכון ריבית בתיק הבנקאי (IRRBB) ובתיק למסחר

הבנק מודד ומנהל את סיכון הריבית על התיק הכולל ובהפרדה בין התיק הבנקאי והתיק למסחר, תוך התייחסות לסיכונים הנובעים מפעילות ניהול הנכסים וההתחייבויות כתוצאה מהפעילות הבנקאית וכן מפעילות נוסטרו וחדר עסקאות. התיק הבנקאי מכיל את כלל הפוזיציות שלא יוחסו לתיק למסחר.

מדיניות ניהול חשיפת הריבית מכוונת להשגת רמות חשיפה רצויות בכל אחד ממגזרי ההצמדה אליהם חשוף הבנק, בהתאמה לתחזיות בשווקים ולרמות הסיכון הרצויות ועל סמך המגבלות שנקבעו על-ידי הדירקטוריון. החשיפות העיקריות נלקחות במגזר השקלי, במגזר צמוד המדד ובמגזר הדולרי.

לפרטים נוספים בעניין אופן מדידת סיכון הריבית בבנק ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

ראה דווח לעיל על הפעולות שבוצעו כתוצאה מהשפעת התפשטות וירוס הקורונה.

סיכון מניות

הבנק חשוף לסיכון של תנודתיות בשערי המניות בגין אחזקות בתיק הבנקאי ובתיק למסחר. דירקטוריון הבנק הגדיר מגבלות סיכון נפרדות במונחי היקף ובמונחי VAR פרמטרי הן עבור מדד המעו"ף, קרנות סל ישראליות ומניות, והן עבור קרנות סל על מדדי חו"ל, מניות בחו"ל או ETF. בנוסף, נמדד הסיכון החשבונאי לתנודתיות ברווחיות בתיק הבנקאי תוך קביעת מגבלה ייעודית. הסיכון נמדד במונחי שינוי מחיר.

לפרטים נוספים בעניין אופן מדידת סיכון המניות בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

ראה דווח לעיל על הפעולות שבוצעו כתוצאה מהשפעת התפשטות וירוס הקורונה.

ניהול סיכון הנזילות

סיכון נזילות הינו הסיכון לרווחי התאגיד הבנקאי וליציבותו הנובע מאי יכולתו לספק את צרכי נזילותו ולעמוד בפירעון התחייבויות במועד פירעון מבלי להיקלע להפסדים חריגים. ככלל, הבנק מעדיף את הקטנת סיכוי הנזילות על פני שיקולי רווחיות לטווח קצר. לפרטים נוספים בעניין עקרונות לניהול סיכון הנזילות בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)

הוראת ניהול בנקאי תקין 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות" (LCR) מאמצת את המלצות ועדת באזל לעניין יחס כיסוי הנזילות במערכת הבנקאית בישראל. יחס כיסוי הנזילות בוחן אופק של 30 ימים בתרחיש קיצון ונועד להבטיח שלתאגיד בנקאי מלאי של נכסים נזילים באיכות גבוהה שנותן מענה לצרכי הנזילות של התאגיד באופק זמן זה בהתאם לתרחיש הגלום בהוראה. לפרטים נוספים בעניין ניהול סיכון הנזילות בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

הדרישה המזערית עומדת על 100%. עם זאת, בתקופה של לחץ פיננסי תאגיד בנקאי יוכל לרדת מתחת לדרישות מינימליות אלו. הדרישות חלות הן בסך המטבעות והן במטבע-חוץ בנפרד, הן ברמת התאגיד הבנקאי "סולו" והן ברמת המאחד, וחישוב היחס מבוצע בהתאם. תאגיד בנקאי אשר אינו עומד ביחס המינימלי נדרש לדווח באופן מיידי לפיקוח על הבנקים, ולאחר שלושה ימי חריגה להגיש תכנית לעמידה בדרישה המזערית. יחס כיסוי הנזילות נמדד ברמה יומית ומדווח כממוצע התצפיות היומיות שנמדדו ברבעון שהסתיים בתאריך הדוח.

ככלל, יחס כיסוי הנזילות על-פי הוראת ניהול בנקאי תקין 221 שונה מהמודלים הפנימיים החלים בבנק. היחס הממוצע במהלך הרבעון השלישי 2020 עמד על 148% אל מול דרישה מזערית של 100%. במהלך הרבעון השלישי 2020 לא נצפו חריגות מהדרישה המזערית ביחס ה-LCR.

טבלה 21: יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2019	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2019	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2020	
126%	128%	148%	יחס כיסוי הנזילות ¹
100%	100%	100%	יחס כיסוי הנזילות המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים

1. מחושב על בסיס ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון האחרון המדווח.

טבלה 22: יחס כיסוי נזילות – גילויים נוספים (LIQA)
גילוי על פי דברך 3

ליום 31 בדצמבר 2019		ליום 30 בספטמבר 2019		ליום 30 בספטמבר 2020		
סך ערך משוקלל (ממוצע) 2	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) 1	סך ערך משוקלל (ממוצע) 2	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) 1	סך ערך משוקלל (ממוצע) 2	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) 1	
מיליוני ש"ח						
סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה						
10,022	10,120	9,982	10,077	14,535	14,645	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
						תזרימי מזומנים יוצאים
						פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
208	4,168	209	4,182	239	4,770	פיקדונות יציבים
1,045	9,448	1,045	9,454	1,142	10,655	פיקדונות פחות יציבים
135	4,514	138	4,600	116	3,872	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים (סעיף 84 להוראה ניהול בנקאי תקין 221)
						מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
-	-	0	0	0	0	פיקדונות לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים) ופיקדונות ברשתות של תאגידים בנקאיים קואופרטיבים
5,621	9,816	5,982	10,157	7,421	12,853	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
						חובות לא מובטחים
183	183	13	13	146	146	מימון סיטונאי מובטח
-	4	0	49	0	21	דרישות נזילות נוספות, מזה:
2,494	2,494	2,512	2,512	1,927	1,927	תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות
						תזרימים יוצאים בגין אובדן מימון מוצרי חוב
828	6,735	779	6,638	764	6,647	קווי אשראי ונזילות
771	771	787	787	437	437	מחויבויות מימון חוזיות אחרות
131	5,879	137	5,486	111	5,348	מחויבויות מימון מותנות אחרות
<u>11,416</u>	<u>44,012</u>	<u>11,602</u>	<u>43,878</u>	<u>12,303</u>	<u>46,676</u>	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים
						תזרימי מזומנים נכנסים
						הלוואות מובטחות (למשל עסקאות מכר חוזר)
1,260	1,380	1,378	1,503	883	993	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
2,435	3,240	2,437	3,217	1,609	2,074	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
3,695	4,620	3,815	4,720	2,492	3,067	סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים
						סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
10,022		9,982		14,535		A
7,721		7,787		9,811		B
130%		128%		148%		A/B

התפתחות משבר הקורונה זליגתו לשוק הריאלי עשויים להביא בטווח הבינוני-ארוך להתגברות צרכי הנזילות במשק, הן מצד גופים עסקיים והן מצד לקוחות פרטיים.

לאור כך החליט דירקטוריון הבנק בחודש מרס 2020 להגדיל את רזרבת הנזילות של הבנק והעלה את התיאבון והסיבולת של יחס כיסוי הנזילות הכולל (LCR) מ-120% ו-115% ל-130% ו-120% בהתאמה. זאת לאחר שאלה הועלו בהתאמה מ-110% ו-105% לאור אי הודאות שנבעה מהמיזוג הצפוי בין בנק אגוד לבנק מזרחי.

בשלב זה, הבנק נמצא בעודפי נזילות משמעותיים, נוכח יציאת משקיעים משוק ההון והפקדת היתרות בבנק ברבעון הראשון של שנת 2020. מגמה זו נמשכה בשני הרבעונים הבאים ולא ניכרת עליה משמעותית בצרכי הנזילות של הלקוחות, אם כי חלה ירידה בשיעור פיקדונות ארוכים מעל חודש. בסוף אוגוסט 2020 הוארך תוקפן של מגבלות LCR המעודכנות עד סוף השנה.

הממוצע הרבעוני ליחס ה-LCR ברבעון השלישי של 2020 עמד על 148% ללא שינוי ביחס לרבעון השני של 2020.

התפתחויות מהותיות בחשיפת התאגיד הבנקאי לסיכוני נזילות

בעקבות התפשטות נגיף הקורונה נצפה מימוש ני"ע מאסיבי על ידי הציבור ברבעון הראשון של 2020, אשר השפיע חיובית על יחס הנזילות והעלה את כרית הנזילות מחד. מאידך, התנודתיות בשווקים מיתנה את העלייה עקב הגדלת צרכי הנזילות הנובעים מדרישת ביטחונות ושווי נגזרים המגדרים נכסים ספציפיים. בעוד שצרכי הנזילות האחרונים התייצבו, נמשכת מגמת הגידול ביתרות הלקוחות ועודפי הנזילות עקב חוסר הוודאות וסביבת הריבית הנמוכה.

נוכח עודף הנזילות, עלתה כרית הנזילות בחציון הראשון בכ-3.5 מיליארד ש"ח, מכ-11 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2019 ל-14.5 מיליארד ש"ח ב-30 ביוני 2020. ברבעון השלישי נוספו לכרית 0.5 מיליארד ש"ח נוספים וכרית הנזילות ב-30 בספטמבר 2020 עמדה על 15 מיליארד ש"ח. השינוי נבע בעיקר מגידול של כ-0.55 מיליארד ש"ח ביתרות קמעונאים, כ-0.2 מיליארד ש"ח ביתרות פיננסיים, 0.1 מיליארד ש"ח ביתרות סיטונאים ותשלום אג"ח של כ-0.4 מיליארד ש"ח. כתוצאה מהשינויים בתמהיל היתרות לפי סוג לקוח, חידוש פיקדונות סיטונאים בסך 0.5 מיליארד ש"ח מטווח קצר לטווח ארוך ומתשלום האג"ח היחס עלה מ-148% ב-30 ביוני 2020 ל-156% ב-30 בספטמבר 2020 בעוד שהממוצע לרבעון השלישי עמד על 148%, ללא שינוי ביחס לרבעון השני.

למעלה מ-99% מסה"כ כרית הנזילות לאורך זמן מורכב מנכסי רמה 1 – רזרבות בבנק ישראל בניכוי חובת הנזילות, אג"ח ממשלת ישראל ואג"ח ריבונות עם משקל סיכון 0%.

השינויים העיקריים בהרכב כרית הנזילות מיום ה-30 ביוני 2020 ליום ה-30 בספטמבר 2020: הרזרבות בבנק ישראל בניכוי חובת הנזילות עלו בכ-0.2 מיליארד ש"ח מ-7.33 מיליארד ש"ח ל-7.53 מיליארד ש"ח, שווי אג"ח ממשלת ישראל בשקלים עלה בכ-0.3 מיליארד ש"ח מ-5.2 מיליארד ש"ח ל-5.5 מיליארד ש"ח. סה"כ עלייה של כ-2 מיליארד ש"ח.

ניהול הסיכונים התפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות או כתוצאה מאירועים חיצוניים. סיכון זה כולל סיכון משפטי וסיכונים ציבוריים, אך אינו כולל סיכון אסטרטגי וסיכון מוניטין.

ניהול הסיכון התפעולי בבנק מיושם בהתאם להוראת נוהל בנקאי תקין 350 וכן על פי הוראות רלוונטיות בנושאים של סיכון משפטי, סיכונים ציבוריים, ניהול סיכון טכנולוגיות המידע, מחשוב ענן, סיכון הסייבר ואבטחת מידע, בנקאות בתקשורת והמשכיות עסקית. נושאים אלה מעוגנים במסמכי מדיניות יעודיים ופרטניים. הנהלות היחידות העסקיות הן אלו הנושאות באחריות לזיהוי וניהול הסיכונים בפעילות העסקית. אגף בקורות וניהול סיכונים מהווה קו הגנה שני לסיכון התפעולי.

בעקבות משבר הקורונה, הבנק נערך בהתאם להנחיות משרד הבריאות ובנק ישראל. הפעילות מעודכנת באופן רציף על פי ההנחיות המתקבלות מעת לעת. ההיערכות למניעת התפרצות המחלה בכותלי הבנק מבוצעת בכל המישורים תוך שמירה על בטיחות ובריאות העובדים, שמירה על רציפות תפקודית והמשך מתן שירות ללקוחות.

במסגרת הצעדים שנקטו פוצלו יחידות חיוניות והורחבה פעילות העבודה מרחוק. הנחיות לאופן העבודה מרחוק רוענו ותוקשרו, לרבות מהיבט סיכון סייבר ואבטחת מידע. תקשור פנים ארגוני נערך באופן שוטף ורציף לעובדים. במקביל הבנק פועל למתן מענה לפעילות הלקוחות, בין היתר על פי הקלות בנק ישראל. הועלה קמפיין תקשורת ללקוחות לעידוד הפעילות בערוצים הישירים, תוך מתן הקלות להצטרפות מרחוק לפעילות באתרים הדיגיטליים. במקביל, הורחבה פעילות הלקוחות בהוראות טלפוניות, ותוגבר השירות הטלפוני במסגרת אגוד ישר.

הפעילות בזמן המשבר מבוצעת בין היתר בהתבסס על תכניות החירום של הבנק תוך התאמה דינמית להתפתחות המשבר. הבנק פועל בהתאם לכללי משרד הבריאות ולהנחיות בנק ישראל ומבצע תהליך של הפקת לקחים, תוך היערכות לגלי תחלואה נוספים.

לאור אי הוודאות המאפיינת את פעילות הבנק בשלוש שנים האחרונות והחלטת בית הדין לתחרות, התגבר החשש למעילות ועובו הבקורות באגפים העסקיים ככל שנדרש. אגף ניהול סיכונים ובקורות עדכן את תכנית העבודה של מחלקות בקרת אשראי, וענף סיכונים תפעוליים החל בחודש מרץ 2020 בזיהוי תנועות חריגות ובחינתם במקביל בוצעה התאמה של תכנית העבודה של הביקורת הפנימית לתקופה, תוך מיקוד בסיכונים מעילות.

בעקבות משבר הקורונה אשר הביא לשינויים במתכונת העבודה, ובכלל זה צמצום משמעותי של פעילות הסניפים והמטה בגל הראשון ומעבר לעבודה מרחוק למעט פעילות ליבה (פעילות הסניפים). התמשכות אירוע הקורונה וגלי התחלואה הנוספים מעלים את הפוטנציאל להתממשות סיכון תפעולי ובפרט סיכונים מעילה והונאה. בהתאם לכך, עלתה רמת הסיכון התפעולי. הבנק נוקט בשורה של צעדים להפחתת הסיכון כאמור לעיל.

דיווחים הקשורים למשבר הקורונה מועברים לדירקטוריון במסגרת דיווחי המנכ"לית אחת לשבועיים.

לפרטים נוספים בדבר עקרונות לניהול הסיכון התפעולי בבנק ראה גם בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

מערכות המידע והמחשוב של הבנק

הפעילות בבנק נשענת במידה רבה על מערכות מידע ומחשוב המותאמות לצרכיו. פעילות טכנולוגית המידע מאופיינת, בין היתר, בתהליכים חוצי ארגון, תוך השפעה משמעותית על התנהלות הבנק. הבנק מקפיד לשמור על איכותן של המערכות ועל תפקודן התקין, ומשקיע משאבים רבים בפיתוח והתאמה של מערכות המידע והמחשוב (תוכנה, חומרה, תקשורת וכדומה), לשימוש ושימוש לקוחותיו, כמו גם בניהול של מערך אבטחת מידע הולם, היערכות לשעת חירום והמשכיות עסקית.

במסגרת משבר הקורונה, הבנק נערך לרציפות תפקודית, בכלל זאת חיבור מאסיבי של עובדים מרחוק תוך תגבור טווח התקשורת, הקמת תשתית לקיום ועידות קול וחוזי, תמיכה טכנולוגית בפיצול מוקדים, הימנעות מעדכוני תוכנה שאינם בעדיפות גבוהה ועוד. עדכוני אבטחת מידע מבוצעים כבשגרה.

לבנק התקשרות מהותית רבת שנים עם לאומי בהתאם להסכם שנחתם ביום 2 בספטמבר 2001 והוארך מעת לעת, בנוגע למתן שירותי מחשוב ותפעול לחלק ניכר ממערכות הליבה הבנקאיות בשיטה של מיקור חוץ, שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016 (והוארכה כמפורט להלן) ("להלן" "ההסכם"). ממועד זה החלה תקופה של שלוש שנים המוגדרת כ"פרויקט סיום ההתקשרות" וזו הוארכה ביום 29 במרס, 2018 בהתאם להצעת לאומי עד ליום 30 ביוני, 2021 ("תקופת הפרדות"). בהתאם לאישור דירקטוריון הבנק מיום 12 במאי 2020, התקשר הבנק עם לאומי בתוספת להסכם (להלן "התוספת"). ובמקביל החליט שלא להמשיך בפרויקט החלפת מערכות המחשוב של הבנק שנבחן על ידו. בהתאם לתוספת זו נקבעו בין הצדדים, בין היתר, ההסכמות הבאות:

תוקפו של ההסכם יוארך עד ליום 31 בדצמבר 2022 (להלן: "תום תוקף התוספת") ותוספת זו תחול רטרואקטיבית החל מיום 1 בינואר 2020.

ככל שלא יתקיים מיזוג של הבנק עם בנק מזרחי טפחות בע"מ (להלן: "בנק מזרחי") עד ליום 31 בדצמבר 2020, תינתן לבנק האופציה להאריך את תוקפה של התוספת בשנה נוספת עד ליום 31 בדצמבר 2023 (להלן: "האופציה הקצרה"). בנוסף, ככל שלא יתקיים מיזוג של הבנק עם בנק מזרחי עד ליום 31 בדצמבר 2021, תינתן לבנק האופציה להאריך את תוקפה של התוספת בעשר שנים עד ליום 31 בדצמבר 2032 (חלף שנת הארכה אחת בהתאם לאופציה הקצרה ובכפוף לכך שמומשה האופציה הקצרה) (להלן: "האופציה הארוכה"), הכל בכפוף לקיומם של התנאים למימוש האופציות כפי שנקבעו בין הצדדים במסגרת התוספת.

לבנק לא תהיה זכות להפסיק את ההתקשרות לפני מועד תום תוקף התוספת או לפני מועד תום תקופת ההארכה הרלוונטית (במקרה של מימוש האופציה/אופציות שהוענקו לו), ואולם במקרה בו יממש הבנק את האופציה הארוכה יהיה הבנק רשאי להודיע ללאומי עד ליום 31 בדצמבר 2024 על קיצור תקופת ההסכם, ובמקרה זה יסתיים ההסכם ביום 31 בדצמבר 2028 והבנק ישלם ללאומי פיצוי מוסכם בסכום "התשלום הבסיסי" כמשמעו להלן, עבור שנה נוספת.

הבנק יהיה זכאי לקבל מלאומי בהתאם לתוספת את היקף השירותים השוטפים ורמת השירות כפי שניתנו לבנק ביום 31 בדצמבר 2016, טרם תחילת תקופת הפרדות בין הצדדים (להלן: "השירותים השוטפים"). לאומי יספק לבנק את השירותים השוטפים בתקופת התוספת על פי עקרון ה follow me, קרי – על פי כלל לפיו פיתוחים שיפתח לאומי עבורו (החלפת מערכות ותשתיות) יפותחו במקביל עבור הבנק, בכפוף להוראות ההסכם, ולצורך כך ינקוט הבנק בכל פעולה שתידרש על מנת להטמיע את המערכות או התשתיות החדשות (להלן: "מנגנון ה- follow me").

התמורה שישלם הבנק בעבור השירותים השוטפים (להלן: "הסכום הבסיסי") תהיה בסכום של 125 מיליון ש"ח בגין שנת 2020 ובסכום של 135 מיליון ש"ח לשנה בגין השנים 2021-2023 במקרה בו ההסכם יסתיים בתום תוקף התוספת, או בתום תקופת האופציה הקצרה לפי העניין. ככל שהבנק יממש את האופציה הארוכה תעמוד התמורה עד לשנת 2022 על סך של 125 מיליון ש"ח לשנה ולאחר מכן על סך של 120 מיליון ש"ח לשנה. התמורה תוצמד אחת לשנה לפי מנגנון הצמדה שסוכם בין הצדדים בהסכם. כן הובהר בהסכם כי הסכום הבסיסי אינו כולל עלויות ייחודיות של יישום והתאמות של מנגנון ה- follow me עבור הבנק שיתווספו לסכום הבסיסי ויחולו על הבנק.

תוקף התוספת הותנה בקבלת חוות דעת מעודכנת ביחס לתחולת פטור רשות דיני התחרות למיזמים משותפים, העומדת בכללי ה self-assessment המאשרת כי אין מניעה להמשך מתן השירותים על ידי לאומי לפי ההסכם או בקבלת אישור רשות התחרות לכך בלוחות הזמנים הקבועים בתוספת. ביום 26 במאי 2020 התקבלה חוות דעת מעודכנת ביחס לתחולת פטור רשות דיני התחרות למיזמים משותפים, העומדת בכללי ה self-assessment המאשרת כי אין מניעה להמשך מתן השירותים על ידי לאומי לפי התוספת. זאת לאחר שרשות התחרות אישרה לב"כ הבנק כי היא אינה מבקשת כי התוספת תוגש לאישורה, וכי הצדדים רשאים לבצע בדיקה עצמית של התוספת ומידת התאמתה לדיני התחרות. בכך התקיים התנאי המתלה לתוקף התוספת כפי שנקבע בין הצדדים.

התקשרות הבנק עם לאומי בתוספת להסכם המחשוב והתפעול הנ"ל צפויה להגדיל את הוצאות המחשוב של הבנק (שהיו כ-200 מיליון ש"ח בשנת 2019) בשיעור של כ-20%.

ניהול סיכון סייבר ואבטחת מידע

סיכון סייבר מוגדר כסיכון להתממשות אירוע סייבר שהינו אירוע אשר במהלכו מתרחשת תקיפת מערכות מחשוב ו/או מערכות ותשתיות משובצות מחשב על ידי או מטעם גורמים חיצוניים או פנימיים לבנק.

ניהול סיכון הסייבר בבנק מיושם בהתאם להוראת נוהל בנקאי תקין 361 – ניהול הגנת סייבר וכן על פי הוראות רלוונטיות בנושאי ניהול טכנולוגיות וניהול סיכון תפעולי. נושאים אלה מעוגנים במסמכי מדיניות יעודים ופרטניים.

התפשטות נגיף הקורונה, צעדי ההתגוננות הננקטים והמשבר הכלכלי עולמי הנגרם מכך הובילו בין היתר גם להתגברות כלל עולמית של סיכון הסייבר. ואכן בעולם נצפית התגברות אירועי תקיפה והונאה המנצלים את משבר הקורונה, ובפרט בגין המגמות הבאות: העלייה בהיקף העבודה מרחוק, אשר מרחיבה את מעטפת התקיפה הפוטנציאלית; עליה במגמת ניסיונות דיג הלקוחות, התגברות אירועי הונאה המנצלים את החשש האנושי סביב התפשטות הקורונה, העשויה לעודד גורמים עוינים להוציא לפועל תקיפות כנגד ארגונים. כמו בעולם, גם בישראל סיכון הסייבר עולה עקב משבר הקורונה.

בנק ישראל הנחה את התאגידים הבנקאיים במכתבו מיום ה-6 באפריל 2020 לבחון את נושא התגברות איומי הסייבר בעקבות התפשטות נגיף הקורונה, ובדגש על התרחבות עבודה מרחוק, וזאת בהתייחס להיבטי "תהליכים, אנשים ומערכות", שכן ההרחבה נדרשה לביצוע מהיר ובאופן העלול להשפיע על הבקורות המוטמעות. הבנק בחן את התגברות סיכוני הסייבר, ונקט בשורה של צעדים לחיזוק ההגנה בדגש על הנושאים הבאים:

- רציפות תפקודית של פעילות יחידות הסייבר, עקב חשש מהיווצרות מחסור בכוח אדם מקצועי עקב הידבקות;
- בחינת מערכי הניטור והזיהוי בהתייחס לשינויים החלים בתקופה זו ולעדכנם בהתאם;
- התאמת תכניות החירום לטיפול באירועי סייבר מהותיים של התאגיד הבנקאי ולבדוק האם נדרשות התאמות לאור המצב הנוכחי;
- הגברת מודעות וערנות עובדים ולקוחות;
- טיוב מאמצי מודיעין באופן שייתן מענה לאיומי הסייבר הרלוונטיים למשבר הקורונה;
- פעילות מול גורמי שרשרת אספקה מהותיים כדי לוודא מוכנותם להתמודדות עם איומי הסייבר הרלוונטיים למצב הנוכחי;
- התאמת ניהול הסיכון כפי שנגזר ממשבר הקורונה, בדגש על ניהול הסיכון של עבודה מרחוק;

ניהול סיכונים סייבר בשרשרת האספקה: ניהול סיכון שרשרת האספקה מבוצע בבנק באופן שוטף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 363. בעקבות התפשטות נגיף הקורונה נעשתה פנייה לספקים המהותיים תוך פירוט ההתגברות של סיכונים סייבר בעת הזו, במטרה לוודא את היערכותם ומוכנותם לצמצום הסיכון לפגיעה בשירותים המסופקים לבנק.

הבנק בחן את התגברות סיכונים סייבר בעקבות אירוע הקורונה, ונקט בשורה של צעדים לחיזוק ההגנה, לרבות הגברת אמצעי אבטחה וחיזוק בקרות לעבודה מרחוק.

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2020.

המשכיות עסקית – היערכות למצבי חרום

אירועים מסוגים שונים עלולים לפגוע ו/או להשביט פעילויות מהותיות של הבנק ולקוחותיו, לפגוע בהמשכיות עסקיו, לחשוף את הבנק לסיכונים שונים ולגרום לבנק ו/או ללקוחותיו נזקים משמעותיים.

לבנק תכניות המשכיות עסקית בחירום, המפרטות את אופן הפעלת השירותים בחירום ואת המשאבים הנדרשים בעת אירוע מסוג המשכיות עסקית, וזאת על-מנת לחזור ביעילות ובלוחות זמנים קצרים לשגרת עבודה, כולל ניהול תקין של נכסי טכנולוגיית המידע אשר תומכים בתהליכים בעלי השפעה מהותית על התנהלות עסקי הבנק.

הפעילות בזמן משבר הקורונה מתבצעת בין היתר בהתבסס על תוכניות החירום של הבנק תוך התאמה דינמית להתפתחות המשבר ועמידה בהוראות הרשויות. מתוך מטרה לצמצם את החשיפה מתבצעות התאמות כ"א ופתיחת סניפים לקהל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים. במקביל הורחבה פעילות הלקוחות בהוראות טלפוניות וכן תוגבר השירות טלפוני במוקד השירות אגוד ישר.

במטרה להבטיח היערכות נאותה לחיים בצל הנגיף ורמת היערכות מקסימלית לגל תחלואה שני, אם יתרחש, הבנק התבקש ע"י בנק ישראל, במכתב מ-27 במאי, 2020:

- לבצע הליך ביניים להפקת תובנות ולקחים מהיערכות הבנק, פעילותו והתנהלותו בגל התחלואה הראשון, לרבות ביחס לבקשות לשינויים רגולטוריים או חקיקתיים שנדרשו על מנת לשמור על פעילות תקינה.
- לבנות תכנית שתיתן מענה מקיף לשלבים השונים במסגרת היערכות.
- להציף חסמים רגולטוריים אשר נדרשים לצורך היערכות לגל השני או כאלה שכבר הוסרו אך יש להמשיך בהם מעבר לתקופה שנקבעה בהוראת השעה.
- לבנות תכנית לפיתוח כלים לביצוע פעילות בנקאית מרחוק ובחינת הצורך בפיתוח כלים נוספים כדי לאפשר פעילות מרחוק של לקוחות תחת מגבלת תנועה.
- לבחון את השפעות גל התחלואה הראשון ויישום תכנית המענה תוך התייחסות להיבטים הבאים: תכנית העבודה לשנת 2020, מפת הסיכונים של הבנק, סביבת הבקרה ותכנית העבודה של שומרי הסף (מבקר פנים, מנהל סיכונים ראשי, קצין הציות).

במהלך חודש יוני 2020 בוצע הליך של ניתוח והפקת הלקחים מהיערכות הבנק, במסגרתו הוגדרו המשימות הנגזרות לשימור ו/או לשיפור היערכות. במהלך חודש אוגוסט בוצעו הרחבה ועידכון של תהליך הפקת הלקחים אשר נדון בדירקטוריון.

לפרטים נוספים בדבר ניהול הסיכון התפעולי בבנק ובכלל זה מערכת המידע והמחשוב של הבנק, הגנת סייבר ואבטחת מידע, ראה גם דוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון ציות

סיכון ציות מוגדר כסיכון שתאגיד יסבול מסנקציה חוקית או רגולטורית, הפסד פיננסי מהותי או פגיעה במוניטין כתוצאה מכישלון שלו לציית להוראות חוק, רגולציה, נהלים פנימיים וקודים אתיים. ניהול סיכונים הציות מיושם בהתאם להוראת הדין החל על הבנק, לרבות הוראת ניהול בנקאי תקין 308 - ציות ופונקציית הציות בתאגיד הבנקאי, שנוסחה העדכני נכנס לתוקף ביום ה-1 בינואר 2016. לפרטים נוספים בעניין ניהול סיכון הציות בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון משפטי

סיכון משפטי הינו סיכון להפסד כתוצאה מהיעדר אפשרות לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם והוא כולל, אך אינו מוגבל, לחשיפה לקנסות או לצעדי עונשין (Fines Penalties) כתוצאה מפעילות פיקוחית (Punitive Damages), כמו גם מהסדרים פרטניים. האגף לייעוץ משפטי וציות של הבנק אחראי לניהול הסיכון המשפטי בבנק והוא מעניק תמיכה ומענה לכלל ההיבטים המשפטיים של פעילות הבנק וקבוצתו, והיועצת המשפטית הראשית משמשת כמנהלת הסיכון המשפטי של הבנק. בעקבות משבר הקורונה שהחל במהלך חודש מרץ 2020, ייתכן ותהיה השלכה בעתיד על ניהול הסיכונים המשפטיים של הבנק, וזאת בשל שינויים רבים והתאמות בתהליכים שבוצעו על ידי הבנק במהלך תקופה זו מול לקוחות הבנק בנושאים שונים, הכל כפי שהתחייב מתנאי הפעילות ומההוראות הרגולטוריות בתקופת המשבר. לפרטים נוספים בעניין ניהול הסיכון המשפטי בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון מוניטין

מוניטין הוא אוסף של תפיסות, דעות ואמונות של מחזיקי העניין לגבי התאגיד, בהתבסס על ניסיונם וציפיותיהם. סיכון מוניטין הוא הסיכון לרווחי התאגיד, ליציבותו או ליכולתו להשיג את יעדיו, כתוצאה מפגיעה במוניטין העשוי לנבוע מהתנהלות התאגיד, מצבו הפיננסי או פרסום שלילי (אמיתי או כוזב) ועלול לבוא לידי ביטוי בתפיסה שלילית מצד לקוחות, צדדים נגדיים, בעלי מניות, משקיעים, מחזיקי אגרות חוב, אנליסטים, גורמים רלוונטיים אחרים או רגולטורים, אשר עשויה להשפיע לרעה על אמון הציבור בבנק ועל יכולתו של הבנק לשמור על קשרים עסקיים קיימים או ליצור קשרים חדשים וליהנות מנגישות רציפה למקורות מימון (כגון באמצעות שווקים בין-בנקאיים או שוקי איגוח). סיכון המוניטין מאופיין ברב ממדיות ומשקף את תפיסתם של משתתפים אחרים בשוק. יתרה מכך, הפוטנציאל להתממשותו מתקיים בכל רחבי הארגון ובמהותו הוא פונקציה של הלימות תהליכי ניהול הסיכונים הפנימיים של הבנק, כמו גם של האופן והיעילות של תגובות ההנהלה להשפעות חיצוניות. לפרטים נוספים בעניין ניהול סיכון המוניטין בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019. בחודש ספטמבר 2020 הושלמה הצעת הרכש ובנק אגוד הפך להיות חברת בת בבעלות מלאה של בנק מזרחי. המיזוג צפוי להימשך תקופה ארוכה וככלל בחודשים הקרובים לא צפוי שינוי מהותי באופן בו מתנהלים חשבונות לקוחות הבנק. הבנק עוקב אחר סיכונים נטישה של לקוחות ופועל לשימור לקוחות. נכון לעכשיו, הבנק אינו מזהה התממשות סיכון מוניטין בעקבות השלמת עסקת הרכישה.

לפירוט נוסף בהקשר זה, ראה סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וכן ראה ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" לתמצית הדוחות הכספיים של הבנק ליום 30 בספטמבר 2020 וביאור 32.א. בדוחות הכספיים לשנת 2019.

משבר הקורונה משפיע על התנהלות המשק ועל פעילות המערכת הבנקאית כולה. בשלב זה, לא מוערכת התממשות של סיכון מוניטין לבנק כתוצאה מן המשבר.

סיכון אסטרטגי

הסיכון האסטרטגי הינו סיכון נוכחי או עתידי לרווחי הבנק, להון, למוניטין או למעמד הבנק, אשר עלול לנבוע מהחלטות עסקיות שגויות, מיישום לא נאות של החלטות או מהעדר תגובה לשינויים ענפיים, כלכליים או טכנולוגיים. סיכון זה נוצר ממידת התאימות של המטרות האסטרטגיות שהציב הבנק, ליכולותיו ולסביבה הכלכלית בה הוא פועל, מיישומות תכניות העבודה והיעדים שהוגדרו לצורך השגתן, מהמשאבים שהוגדרו לצורך העמידה בתכניות ומאיכות היישום של מרכיבי התכניות. חברי הנהלת הבנק אחראים לניהול הסיכון, כל אחד בתחומו.

עקב רכישת הבנק על-ידי בנק מזרחי-טפחות, הוסרה אי הוודאות לגבי עתידו של הבנק והסיכון האסטרטגי של הבנק פחת. הבנק נערך לפעול בהתאם לתכניות העבודה שיגובשו, תוך התחשבות בתהליך המיזוג. בהתאם לכך, הופחתה רמת הסיכון האסטרטגי.

לפירוט נוסף בהקשר זה, ראה סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וכן ראה ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" לתמצית הדוחות הכספיים של הבנק ליום 30 בספטמבר 2020 וביאור 32.א. בדוחות הכספיים לשנת 2019.

ביום ה-12 במאי 2020 דירקטוריון הבנק החליט שלא להמשיך בפרויקט החלפת מערכות המחשוב של הבנק שנבחן על ידו ולאשר התקשרות הבנק עם לאומי בעניין תוספת להסכם המחשוב והתפעול שנחתם בין הצדדים ביום ה-2 בספטמבר 2001, ואשר הוארך על ידם לתקופות נוספות. בהתאם לתוספת זו נקבעו בין הצדדים, בין היתר, כי תוקפו של ההסכם יוארך עד ליום ה-31 בדצמבר 2022 ותוספת זו תחול רטרואקטיבית החל מיום ה-1 בינואר 2020.

נוכח הארכת הסכם המחשוב עם בנק לאומי, לפחות עד ליום 31 בדצמבר 2022 אי הוודאות שהיתה כרוכה במציאת פתרון להמשך קבלת שירותי מחשוב מלאומי – הוסרה.

התקשרות הבנק עם לאומי בתוספת להסכם המחשוב והתפעול הנ"ל צפויה להגדיל את הוצאות המחשוב של הבנק (שהיוו כ-200 מיליון ש"ח בשנת 2019) בשיעור של כ-20%.

לפירוט נוסף בהקשר זה, ראה סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" ו"מערכות המידע והמחשוב של הבנק", וכן ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2020.

כמו כן, לאחרונה קיימות יוזמות רגולטוריות בתחום האשראי הצרכני אשר עלולות להשפיע על מידת יישום היעדים ארוכי הטווח של הבנק. בפרט, שיפור היכולות הנובעות משימוש במאגר נתוני אשראי, המאפשר לכל גוף לקבל מידע אגרטיבי על כל לקוח במערכת הבנקאית, ומ-Open API, המאפשר לנותני שירות להתחבר למערכות הבנק ולשלוף מידע עדכני בזמן אמת על הלקוח, אשר צפויים להגביר את התחרות בקרב הלקוחות הקמעונאיים, ובכלל זה מול גופים חוץ בנקאיים. בנוסף, המשך סביבת הריבית הנמוכה במקביל להקצאת משאבים לפרויקט הסבת מערכות המחשב, משפיעה על יכולת שיפור הרווחיות והתשואה בטווח הקצר.

מעבר לאמור לעיל, לפרטים נוספים בעניין ניהול הסיכון האסטרטגי בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון סביבתי

סיכון סביבתי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה ואכיפתן. בנקים עשויים להיחשף לסיכונים סביבתיים בהיבטים שונים של פעילותם וסיכונים אלו עלולים להיכלל במסגרת הסיכונים האחרים (כמו: סיכון אשראי, סיכון שוק, סיכון תפעולי, סיכון משפטי וסיכון הנזילות). תיתכן גם חשיפה לסיכון מוניטין כתוצאה מהאפשרות שיוחס לבנק קשר לגורם היוצר מפגע סביבתי.

לפרטים נוספים בעניין ניהול הסיכון הסביבתי בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

נדבך 3

נכון ליום 30 בספטמבר 2020 מרבית חברי ההנהלה מועסקים בחוזים אישיים. במהלך חודש ינואר 2020 אושרו לחלק מחברי ההנהלה הטבות שכר בדרך של פיצויי פרישה מוגדלים ומענקי הסתגלות. כמו כן, ביום 27 ביולי 2020 אישרה האסיפה הכללית של הבנק לאחר אישור דירקטוריון הבנק בישיבתו מיום 18 ביוני 2020 ולאחר אישור ועדת התגמול מיום 7 ביוני 2020 להאריך את תקופת ההסכם הקצוב של מנכ"לית הבנק לתקופה קצובה נוספת של שנתיים החל מתום תקופת ההסכם הקצוב הנוכחי (18 באוגוסט 2020) וכי המנכ"לית תהיה זכאית בעת סיום יחסי עבודתה בבנק לתשלום מענק הסתגלות נוסף של ארבע משכורות חודשיות (בצירוף שווי הפרשות סוציאליות), כאשר זכאותה לשני חודשי הסתגלות מתוכם תתגבש למנכ"לית עם אישור האסיפה הכללית לתנאי הכהונה וההעסקה, וזכאותה לשני חודשי הסתגלות הנוספים תתגבש למנכ"לית בחודש ינואר, 2021, כך שסך הכל תהיה זכאית המנכ"לית במועדים בהם תתגבש לה הזכאות כמפורט לעיל, למענק הסתגלות בגובה שש משכורות חודשיות, הכל בהתאם לתנאי העסקתה של המנכ"לית ובכפוף למגבלות ולכללים הקבועים בחוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצורכי מס בשל תגמול חריג), תשע"ו-2016.

לעניין עדכון הסדר הביטוח במדינות התגמול לנושאי משרה ולעניין אישור התקשרות בפוליסת ביטוח לנושאי משרה בבנק ובחברות הבנות של הבנק - ראה באור 10 (1) ו- (3) לתמצית הדוחות הכספיים.

לפרטים נוספים בעניין ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

אילן ישעיהו
מנהל סיכונים ראשי

שבי שמר
מנהלת כללית ראשית

משה לארי
יו"ר הדירקטוריון

תל אביב, 15 בנובמבר, 2020